

דרישה וחקירה

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

מדורים מגדולי ישראל

'אורות אילת השחר' / מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל (עמ' 2): בבית החולים כשעשו לרבנו בדיקה, הלך אחד ולקח את המבחנה שלו, ונתן לאחד מחולי השחפת שירק לתוכה, וכתב עליו את שם רבנו, ואכן בבדיקה יצא שרבנו חולה בשחפת, אבל כשהגיע רבנו לבדיקה גופנית אצל הרופא, ראה הרופא שאין שום סימני מחלה...

'חיים של תורה' / מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (עמ' 3): בדיני משלוח מנות [שלושים יום קודם החג].

הדרכות וחיזוקים / מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל (עמ' 4): אחד פגע בחברו בצורה קשה מאד בפורים, עד שהתחיל לבכות מרוב בושה, ולאחר מכן במשך שנים רבות לא נפקד בילדים, וכשפשפש במעשיו נזכר באותו מקרה שפגע וציער את חברו בפורים, וטרח לחפש אחריו ולבקש ממנו מחילה, והנפגע זכר את המקרה, ולא היה מוכן למחול לו...

'מתיקות התורה' / מרן עמוד התורה הגר"י זילברשטיין שליט"א (עמ' 5): האם מותר להטיס מנתח קרבי משדה הקרב בשבת, כדי שיוכל לישון, וכך יוכל להמשיך לרפא חיילים? רופא הצריך לעשות ניתוח בשבת, ואומר שאם יעשן הניתוח יהיה טוב יותר, האם מותר לו לעשן? האם מועיל חדר יחוד במרחב מוגן?

מדורים על הפרשה והמועד

'אוצרותיהם אמלא' / הגר"א טורק שליט"א (עמ' 6): השיבה הרבנית: "אני שואלת הפעם משום שהבחנתי במהלך הלילה האחרון, כי בעלי ראש הישיבה מתקשה להרדם מחמת התרגשות האופפת אותו. וכששאלתי אותו על פשר ההתרגשות, הסביר לי כי אמש בועד, התחדש לו חדוש עצום, ובגינו אין הוא מסגל להרדם..."

'פניני פרשת השבוע' / הגר"א קובלסקי שליט"א (עמ' 7): בעודו פוסע ברוגע ובשלווה, עיניו נתקלו במודעה קטנה התלויה על עמוד חשמל. הוא מביט במודעה שוב ושוב כדי לוודא שאינו הוזה, וכך נכתב בה: 'השבת אבידה! נמצא ארנק תכשיטים מלא, שנראה כבעל ערך רב. המאבד יוכל לפנות למספר טלפון... ויקבלו על פי סימנים מובהקים בלבד!'

'זוהרים וסיפורים' / הגר"ש קולדצקי שליט"א (עמ' 9): לאחר מעריב קרא לי הנדיב ואמר לי: "אני הגעתי מצרפת עם סכום כסף לחלק לצדקה, נשאר לי עוד אלף פראנק, ומכיון שאני הלילה חוזר לצרפת, ושמעתי שאתה אדם ישר, קח לך את האלף פראנק שנשאר בידו". אותו משולח עמד נדהם, ואמר: "רבי משה אהרן, חטאתי בדיבורי, אתה עם הבטחון שלך עשית אלף וארבע מאות פראנק..."

'עשרה מי יודע' / יהושע לינטופ, הגרי"ש פטורין והגר"ש חזקיה שליט"א (עמ' 15): מלאכת מחשבת בטויות העזים כיצד יתכן שנחלקו מה קוראים בפרשת שקלים? ביאור הפיוט לשבת שקלים שבירת הלוחות להצלת ישראל מעונש מינוי פרנס על הציבור עשיית הארון על שם בצלאל.

מדורים שונים

'מתיקות השבת' / הגר"ש לוינשטיין שליט"א (עמ' 13): היהודי החרדי כבש פניו בקרקע בחסר נעימות. הוא לא רצה לפגוע באיש שפגד אותו בכוסית יין לכבוד יום ההלדת שלו והצליח להשתמט ממנו בנימוס, והנה הוא ששנה ופרש עורר מדנים והסית כנגד הדת והדתיים. רבי ראובן הבין שלא עת לחשות והחליט להשיב לאותו אדם פאולתו...

'שתולים בבית ה' / הגר"י פליסקין שליט"א (עמ' 19): רפואה למי שנתקלקל כח שכלו בלימת כח הלמידה והסקרנות הטבעית שלילת דרכים אחרות בלימוד עוד מעשים והארות בענין.

'אוצר היסודות והחקירות' / יהושע לינטופ (עמ' 18): מחילה - גדרה מחילה - כשיש משכון מיאון.

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל 'אילת השחר' זצוק"ל □ מתוך הספר 'כאיל תערוג'

בבית החולים כשעשו לרבנו בדיקה, הלך אחד ולקח את המבחנה שלו, ונתן לאחד מחולי השחפת שירק לתוכה, וכתב עליו את שם רבנו, ואכן בבדיקה יצא שרבנו חולה בשחפת, אבל כשהגיע רבנו לבדיקה גופנית אצל הרופא, ראה הרופא שאין שום סימני מחלה...

המשך תולדות רבינו - בבית חולים

בהמשך חלה רבנו וקצת הצטנן, ורופא המחנה שהיה כמעט כמו סנדלר לא ידע מה זה ושלח אותו לבית חולים בלוזין ששימש ברובו לחולי שחפת שהייתה מחלה מסוכנת מאוד. שם היה אדריכל מיוחד שנה את הבתים בצורה שיהיו נגד השמש וזה היה צורת הריפוי.

בבית החולים כשעשו לרבנו בדיקה, הלך אחד (רש"י) ולקח את המבחנה שלו ונתן לאחד מחולי השחפת שירק לתוכה וכתב עליו את שם רבנו, ואכן בבדיקה יצא שרבנו חולה בשחפת, אבל כשהגיע רבנו לבדיקה גופנית אצל הרופא, ראה הרופא שאין שום סימני מחלה, ולכן כתב בדף 'למרות שבבדיקת המעבדה רואים שיש שחפת, אין סימני מחלה על הנבדק, ולכן נראה שיש כאן טעות בבדיקה ואין לחולה שחפת'. ועם זה שוחרר מבית החולים.

כאשר חזר רבנו עם המכתב למחנה הסתפק אם להראות את זה שהרי המסקנה שאין לו שחפת, ולמרות זאת החליט, מה יש להפסיד, ונתן את המכתב לרשויות המחנה, ושם היה רופא שחשש מהסיכוי הקטן שיש לו שחפת, וחשש שידביק את כל העובדים שלו שם, ושחרר אותו מהמחנה וכתב לו בשחרור 'שזה לא יתכן אבל פוטר מלעבוד'.

ואמר רבנו שהיה זה נס גדול, כי אם היו תופסים זאת היה יכול להיות עונש גדול על זה.

מכתב רבנו לגר"מ סולוביצ'יק

בזמן האחרון נמצא מכתב רבנו לגר"מ סולוביצ'יק מהתקופה ההיא בו רומז על הצלתו מהמחנה [נתפרסם ע"י בית המכירות 'אסופה'] וז"ל רבנו:

יום א' לסדר ראה תש"א לעזין.

ברכה ורב שלום לך יקירי אהובי אלופי ומיודעי שליט"א.

אחרי הברכה מכתבך קיבלתי, וכפי הנראה היה לך בעת האחרון הרבה בטלים מתורה אשר זה באמת פסידא דלא הדר, ועכשיו הנני להודיעך מה ששמעתי היום ממר זואלביץ אשר בא היום לעזינה. וסיפר כי מר וורשנער דחיקא לי שעתא ומבקש מקום או עצות אחרות היאך להשיג פרנסתו, כי באמת כל הזמן קיבל מקרוביו באמריקע ואחר כך למד עם אברהם, אמנם עכשיו אין לו לא זאת ולא זאת. והוא רוצה לידע אם ישוב משפחת שטרנבוך למונטרע או לא ישוב כלל, ואם ישובו אם יהי' לו ללמוד עמו, כי אם ילמוד עוד עמו אז הוא יכול להישאר על זה הסמך, ואם לאו הוא רוצה לבקש איני יודע מה, בכך תראה להיודע מזה ותשיב לי תיכף במוקדם האפשרי, והנני חושב להישאר כאן עד יום ד' ובכך אם תוכל להשבני שאקבל תשובתך ביום ד' בבוקר תכתוב על אדריסתי בלעזין, וגם אחרי כן אז תכתוב למונטרע ויילא סאנסוסי, או תוכל לכתוב בענין זה למר זיחלוביץ למונטרע ג"כ על אדריסת סאנסוסי, הכלל תעשה כחכמתך להיודע מבלי שתרגיש כי זה בא מצדי, כי מסתמא לא ירצה שתרגיש ותעשה מחמת זה שינויים בחפצה ורצונה, אם אפשר שאל תשים לב לזה, עכ"פ כבר תראה מה לעשות.

... נקרא להיבחן ביום ו' העבר, אמנם שלח תעודת רופא ... זמן הקריאה. ומר יבנר (?) יעצו לזה כי הוא רוצה לעשות כזאת, הוא שלא לו היום שכך (?) ... חולה בגיל (?) והוא ייתן זה לבית החולים לבחון ואח"כ כשיקבל התוצאה יביאה ע"ז להרופא ויעשו. כי הדבר בסכנה גדולה. מ"מ אקווה כי זכות התורה וזכות אבותיו יסייעוהו ומן השמים ירחמו עליו, והנה לי כבר יש כזאת מאמבולאטבוריום איך שעשיתי אצלם כזאת אף שלא נתתי כלום לא שלי ולא של אחר, עכ"פ איני יודע מה אעשה, כי אפשר שאשלח זאת להצנטרעאל לייטונג ביחד עם מכתב מהגר"ר רוללאק. ואקוה כי עי"ז אתפטר לגמרי ולא

אצטרך להבחן, או אפשר שלא אעשה זאת עכ"פ רבות מחשבות. ומה שיהיה הוא יהי' הישר והטוב, אל תדאג עבורי, כידוע טבעי שאיני מצטער מכלאו ומכיוצא בהם. והנה חשבתי כי אפשר שאין זה נכון כי הלא כשנותנים יסורים לאדם ואינו מפשפש במעשיו הלא עוברים על ומלתם את [-רבנו במכתבו עבר שורה בשל חשש הלכתי של חיוב 'שרטוט' כשכותבים ג' תיבות מפסוק] ערלת לבבכם [-וכאן עובר שוב שורה] וערככם לא כו'. ולפי שיטת הסמ"ק הוא במנין המצות, ואפשר דגם היכא שאינו מרגיש עכ"פ מן השמים בוודאי עושין זאת כדי שיפשפש במעשיו, נמצא דכשאין מפשפשין כך עובר ע"ז [-על זה] כלא הי', אפשר דעוברים על הנ"ל. דוד מסתמא יהי' כאן, כי אם יהי' בכדי שיעשו אפשר שירצה מר יבנר שיבוא לילך עמו אל הרופא לקחת תעודה גם עבורו, ואצלי עדיין אין הדבר ברור אם אשתמש בכלל בהדברים הנ"ל, ואפשר שאקבץ כאן האיפונטהאלט לגמרי. הכלל הרבה מחשבות ובכולם איני ממתין באמת רק הכל בידי שמים וכו'.

כאן נפתח קטע חדש במכתב: ואני נמצא כעת בבע, יום ד' לסדר ראה תש"א.

בינתיים נתחדשו הרבה דברים לטובה, והנה קיבלתי מכתב מהצענטרעאל לייטונג כי היות שאני נמצא בלעזין אפשר שאני חולה ואם הדבר כן הם מבקשים שאשלח להם תעודת רופא ממצב בריאותי כהיום, ובמה אודה לה' על חסדו כי גבר עלי כי באמת לא הזכרתי שום דבר מבריאותי והם בעצמם מבקשים כזאת, ואקווה כי אשיג תעודה והקב"ה יטיב חסדו לגאלנו ונודה לשמו כי גמל חסדו עלינו והוציאנו למרחב, אני ממחר כי כאן נמצא כעת מר ברלוביץ' גם מר אטלאס הקטן הם כעת בההכשרה והם כעת בבית מר דונבוים (?) ואפשר אם לא ישלחו היום המכתב אז אפשר שאכתוב לך מכתב בפרטות יותר כל העצות שחשב מר יבנר לעשות נודע שהם מסוכנים ביותר וכבר נדחה עצתו מכל וכל. כי עשינו איזה בחינות דהיינו שהייתי אצל רופא עם האנאליז (-איבחון) והוא אמר שאין זה כן טעות כי הוא רואה ע"י הדורכלויטומג (כנראה שם של מכשיר רפואי) שא"א להיות שהאנאליז יהי' אמת וב"ה כי ניצלתי שלא יחשדני למזיף ואי"ה כשנתראה אספר לך מהכל.

מה שכתבת לעיין ברמב"ם פ"א מה' כלאים הל' ג' מסתמא כוונתך למה שכתב הר"י קורקוס, או

אפשר שכוונתך לדבר אחר, כתוב למה כוונתך. פרוש בשל' למשפ' שטרנבוך, תודה לאברהם עבור הדר"ש שכתב לי.

אסיים בברכת כל טוב אהרן ליב.

ברכה אחרי ששים שנה

כשהורו לרבנו להתאשפז בבית חולים, חשש שמא יצטרך לאכול מאכלות אסורות שם, ואמרו לו שיש שם בצוות הרפואי אחות חרדית שתדאג לו, ובכל זאת לא נחה דעתו מכך, כי מי יודע כמה יודעת היא בהלכות, עד שאמרו לו שהיא צמה את כל הצומות, שזה היה דבר לא מצוי אפילו בין החרדים, ואז נחה דעתו. ואכן בכל התקופה שהיה בבית החולים דאגה לו לחלב ולאוכל כשר.

כעבור ששים שנה, כאשר נסע רבנו לארגנטינה, נכנסה אותה אחות, שהייתה אשת הגר"ר יוסף אופינהמר רבה של ארגנטינה, לקבל את ברכת רבנו, רבנו הודה לה מאוד ובירכה בחום. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 52)

אש התורה יוקדת בהם

במכתב שכתב הרב ראובן שפיצר בבחרותו [שהיה אח"כ רודף צדקה וחסד ומחשובי ואצילי הבעלי בתים שבשוויץ] לבני משפחתו מג' ניסן תש"א מתואר גודל השפעתם של הגר"ר משה ורבנו, על תושבי שוויץ [תורגם מגרמנית]:

... בכפל כפלים התעצמה שמחתי כאשר נודע לי כי זכינו שהרב סולוביצ'יק והרב שטינמן יהיו אורחנו לשבת.

על שניהם כבר שמעתי בעבר הרבה הלל ותשבחות, והנה, כעת, ניתנה לי ההזדמנות להיווכח האם אכן דיווחים אלו אינם שגויים... ולא שבני אדם מסוג נעלה זה טרם היו מוכרים לי עד הנה, אלא שכאן היה לי מזל נדיר להכיר שני אנשים אשר חדורים עד לשד עצמותם בתורה, באופן שלא מותר כל מקום לדברים אחרים. אש התורה יוקדת בהם. ומכח זה כל דבר זר נשרף כליל. הופעתם הותירה עלי רושם וחשתי רוגע מן הסוג שחשתי רק אצל הרבי שלי (שליט"א) זצ"ל בהונגריה [א"ה], הוא למד בהונגריה בישיבה בעיר שאפראן אצל הג"ר שמעון ישראל פאזען מח"ס תורת אלף].

חיים של תורה

תשובות מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

עם הוספות ומראי מקומות, מהגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס 'בית מתתיהו' ו'מועדי הגר"ח' באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

בדיני משלוח מנות [שלושים יום קודם החג]

משל"מ במלח

שאלה: אם יוצא משלוח מנות כששולח מלח תשובה: לא.

ועי' בשו"ת מצח אהרן סי' י"ט ובשו"ת הלל אומר או"ח סי' קי"ח דליכא ביזוי אוכלין במלח שאי"ז אוכלין עי"ש. אולם כתב לי מרן דאיכא ביזוי אוכלין במלח שהוי אוכל. וכן נקטו בס' אילת השחר זבחים סי"ב ע"א ובשו"ת שארית יעקב סי' י"ב ועי' בס' עץ השדה הנדמ"ח פכ"ח סי"ה פ"ב סי' י"ד ובס' ענפי משה עירובין סי' קל"א.

משל"מ בחלב אם

שאלה: אם יוצא משל"מ בחלב אם שיהא ראוי לתינוק תשובה: לא.

ועמש"כ בס' חשוקי חמד מגילה ז' ע"ב. ובס' באר לחי פ"ג.

משל"מ במקום מטונף

שאלה: אם אפשר לקיים מ"ע דמשל"מ במקום מטונף, דאין לעשות מצוה במקום מטונף תשובה: אין קפידא.

ובס' דולה ומשקה עמ' רפ"ב דאפשר ליתן צדקה במקום מטונף שסו"ס קיבל, וא"כ עפ"ז ה"ה במשל"מ. אולם יל"ד למש"כ הביה"ל סי' תקפ"ח דעשיית מצוה במקום מטונף הוי משום מצר"כ ה"ה משל"מ בעי כוונה כמש"כ הפרמ"ג סי' תרצ"ה ועמש"כ בזה בס' עתה באתי עמ' רי"ח לענין משל"מ במקום מטונף. והארכנו בבית מתתיהו ח"ב סי"ג אות י' שבמצוה שעיקרה התוצאה יכול לקיים במקום מטונף, ובאות ט' שבמצוה לחבירו שרי במקום מטונף, וא"כ ה"ה במשל"מ.

עוד בענין הנ"ל

שאלה: צ"ע מ"ט יכול לקיים משל"מ במקום מטונף, הא כתב הפרמ"ג סי' תרצ"ה שמשל"מ מצר"כ, ולמש"כ הביה"ל סי' תקפ"ח דאין לעשות מצוה במקום מטונף משום מצר"כ וה"ה במשל"מ תשובה: כמו שמכוין בדיני ביה"כ.

לא שלח משל"מ וקיבל תוספת

שאלה: כשחל פורים ביום ו' וקיבל תוספת שבת וזכר שלא שלח משל"מ, אם יוצא משל"מ לחבירו שלא קיבל תוספת תשובה: בשעת הדחק.

ולכא' זהו תליא בגדר תוספת אם הוי רק למלאכה שפיר יכול לשלוח, ואם נימא שהוי כאילו נכנס השבת ל"מ, אא"כ ישאל, והארכנו בגדר תוספת בבית מתתיהו ח"א סי' י"ב עי"ש.

שלח משל"מ למי שקיבל תוספת

שאלה: כשחל פורים ביום ו' ונתן משל"מ למי שקיבל תוספת שבת אם יצא יד"ח משל"מ

מצפים היינו כי אנשים כאלו לא יוכלו לבצע את העבודה [הפיזית והמפרכת - שהפליטים סללו כבישים - במחנה העבודה השוייצרי] בשאואנבורג, אך אדרבה, עוד משבחים את הספקם ברמה הגבוהה ביותר. (קו' מראה כהן עמ' נט)

[א"ה, ויצויין שרבנו והג"ר משה היו עדים על הכתובה של רבי ראובן שפיצר] המשך יבוא בס"ד

תשובה: יצא כי יכול לישראל לפי"ד הפרמ"ג.

ולכא' ג"ז תליא בגדר תוספת וכן"ל. וכוונת מרן לדברי הפרמ"ג סי' רס"ג מ"ז סק"ג שהסתפק אם יכול לישראל על תוספת. ועיין בזה בא"ר סי' רד"ס סי' ל"ח דל"מ התרה ובהגהת רעק"א שו"ע סי' רנ"ג למג"א סי' ק"כ וכו' ובשו"ת תורה לשמה סי' קי"ז ובשו"ת זרע אברהם או"ח סי' ט"ט ובס' גיליוני הש"ס ב"ב ק"כ ע"א ובס' שש"כ פמ"ו הערה י"א ובהליכות שלמה תפילה פי"ד סי' א ובשו"ת משנת יוסף ח"ט סי' פ"ג ובשו"ת אדרת תפארת ח"ד סי' י"ח אם אפשר לישראל.

שלח משל"מ כשהיה אונן

שאלה: שלח משלוח מנות ואח"כ נודע לו בשעה ששלח היה אונן אם יצא יד"ח תשובה: יצא.

ועמש"כ בזה בס' פרדס יוסף החדש פורים סי' תרצ"ה ובשו"ת אבני דרך חי"א סי' ק"ט.

אשה לבקש רשות מבעלה לשלוח

שאלה: אשה השולחת לחברתה כדפסק הרמ"א סי' תרצ"ה סי"ה אם קודם ששולחת צריכה לקנות המנות מבעלה שיהא משלה

תשובה: אם מרשה לה סגי.

ועי' בשו"ת מגד יהודה סי' ט"ז.

משל"מ לעבד כנעני

שאלה: אם יוצא יד"ח משלוח מנות ששלח לעבד כנעני תשובה: כן [אבל אין ראוי לעשות כן כמו לאשה]. ועמש"כ בזה הפרמ"ג סי' תרצ"ה א"א סי' ק"י"א ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קמ"ד או"ג. ובשו"ת פני מבין או"ח סי' רכ"ח או"ד ובשו"ת יעלת חן ח"א סי' ל"ט. ובס' עתה באתי עמ' ק"ו.

שלח משל"מ לאונן

שאלה: השולח משלוח מנות ונודע לו אח"כ שהיה המקבל אונן אם יצא יד"ח דסו"ס הרבה שמחה ורעות תשובה: לא.

וכ"כ בשו"ת תולדות יעקב יו"ד סי' ל"א דאונן לא מיקרי רעהו דל"ה ב"ח עי"ש. אולם הגר"ש דבילצקי בתשו' למח"ס גם אני אודך שיוצא.

ריבוי משל"מ אם הוי מ"ע

שאלה: אם כשנתן עוד משלוח מנות אחר שכבר יצא אם

תשובה: הכל מצוה אחת.

ועמש"כ בזה בשו"ת עמק התשובה ח"ז סי' מ"ד.

משלוח מנות לשוטה

שאלה: אם יוצא יד"ח משלוח מנות כששולח לשוטה תשובה: לא.

ובס' מועדי הגר"ח ח"א סי' תשנ"ב השיב ע"ז מרן, אולי. ובס' הליכות אבן ישראל להגר"י פישר זצ"ל פשיט"ל שיוצא לשוטה. ועמש"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ד סי' צ' ובס' ימי משתה ושמחה פכ"ד הערה 124 ובשו"ת ויען הכהן ח"א סי' ס"ב. ובס' משנת איש ח"א עמ' ק"ח בשם הגריש"א זצ"ל.

מקיים עוד מ"ע

הדרכות וחיזוקים

ממין ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל ■ מתוך סדרת הספרים 'זרכי החיזוק'

אחד פגע בחברו בצורה קשה מאד בפורים, עד שהתחיל לבכות מרוב בושה, ולאחר מכן במשך שנים רבות לא נפקד בילדים, וכשפשפש במעשיו נזכר באותו מקרה שפגע וציער את חברו בפורים, וטרח לחפש אחריו ולבקש ממנו מחילה, והנפגע זכר את המקרה, ולא היה מוכן למחול לו...

ליל תענית אסתר תשע"ב

חומר האיפור לצער חברו – גם בפורים

הנה בפורים יש חלק מהציבור, שמקילים בעניינים שבין אדם לחברו, ואם יש להם כעס או קפידא על מישהו, מחכים לימי הפורים, ואז פוגעים בו, ועושים ליצנות ובדחנות על חשבוננו. וצריכים לדעת כי אין שום היתר לזה, וחז"ל הפליגו בחומר אונאת דברים שהוא איסור חמור מאד, וגם בפורים זה אסור כמו בכל השנה.

וכבר סיפרתי מעשים שהיו באלו שלא נזהרו בזה, והורו היתר לעצמם לפגוע בין אדם לחברו בפורים, ואחר כך במשך חייהם נענשו וסבלו מאד. הכרתי אחד שהייתה לו קפידא על מישהו, ובתקופת ימי הפורים פרסם עליו ברבים דברי ליצנות ובדחנות, והסוף היה שנענש וסבל במשך חייו בצורה משונה מאד.

ולאחרונה נודע לי עוד מעשה שהיה בימי הפורים, שאחד פגע בחברו בצורה קשה מאד עד שהתחיל לבכות מרוב בושה, ולאחר מכן במשך שנים רבות לא נפקד בילדים, וכשפשפש במעשיו נזכר באותו מקרה שפגע וציער את חברו בפורים, וטרח לחפש אחריו ולבקש ממנו מחילה, והנפגע זכר את המקרה, ולא היה מוכן למחול לו, כי נפגע מזה מאד, וחזר והפציר בו שוב ושוב, ועדיין לא הסכים למחול.

עד שבאו אל הנפגע והסבירו לו בדברים של טעם, שהרי לאחר מאה ועשרים יעמוד בפני בית דין של מעלה, ויצטרך לתת דין וחשבון על מעשיו, ושם יביאו בפניו את האדם הזה שאין לו ילדים, ויתבעו ממנו כי הוא אשם בכך - כיון שלא הסכים לוותר ולמחול לו, והרי הוא כמו שופך דמים, שגרם להרבה נשמות שלא יחיו בעולם, וכששמע דברים אלו נתרצה למחול, ומיד אחר כך נולדו ילדים לזה שציער אותו.

פורים הוא זמן המיוחד להרבות באהבה ואחוה שלום ורעות, וזה אחד הטעמים למצות משלוח מנות, להרבות באהבה ואחוה בין איש לרעהו, ולא להיפך ח"ו.

להשיג אהבת הבריות קשה יותר מאהבת המקום

והתנא באבות פרק ששי הזכיר קודם "אוהב את המקום", ואחר כך "אוהב את הבריות", משמע שכך הוא הסדר, שתחילה זוכים לאהבת המקום, ואחר כך לאהבת הבריות, מפני שאהבת הבריות קשה להשיגה יותר מאהבת המקום.

והטעם לזה מפני שמדרגת אהבת המקום אפשר להשיג בנקל, על ידי התבוננות בכל החסדים שהקב"ה עושה עימו, וכפי שהאריך בזה החובות הלבבות בשער הבחינה, וכשאדם מתבונן בזה, ממילא יגיע לידי אהבת השם, מתוך הכרת הטוב על החסדים שעשה עימו, אבל להגיע לאהבת הבריות קשה יותר, שהרי חברו לא עשה לו שום טובה, ואינו מרגיש כלפיו הכרת הטוב על איזה דבר, וצריך להיות בעל מדרגה גבוהה להתגבר על כל הנגיעות ולזכות לאהבת הבריות.

לכן הזכיר התנא קודם "אוהב את המקום" ואחר כך "אוהב את הבריות", כי אהבת הבריות היא מדרגה גבוהה שקשה יותר להשיגה וכו"ל.

והנה כבר הזכרנו במקום אחר שיש להבין מהו שציוותה התורה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", הלא אהבה זה דבר טבעי, ולא שייך לאהוב בעל כורחו, וכיצד שייך לצוות על אהבה? ובהכרח רואים מזה שהאהבה קיימת בטבע האדם, אלא שיש חשבונות ונגיעות המפריעות לזה, כמו שכתוב (קהלת ז, כט) "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים", ועל זה ציוותה התורה, להתגבר על הנגיעות ולסלק את כל החשבונות, ולהתנהג באהבת הבריות כפי טבעו הישר.

גם מי ששקוע בלימוד צריך להקדיש זמן ויחס למשפחתו

ולפעמים בני אדם מתנהגים שלא כפי טבעם הישר מחמת חשבונות וטעויות שונות, כגון מה שמצוי לפעמים שאדם שקוע בלימודו ואינו מדבר דברים בטלים, ומחמת זה אינו שם לב לבני משפחתו ולכל הסובבים אותו, ואינו מתייחס אליהם כראוי.

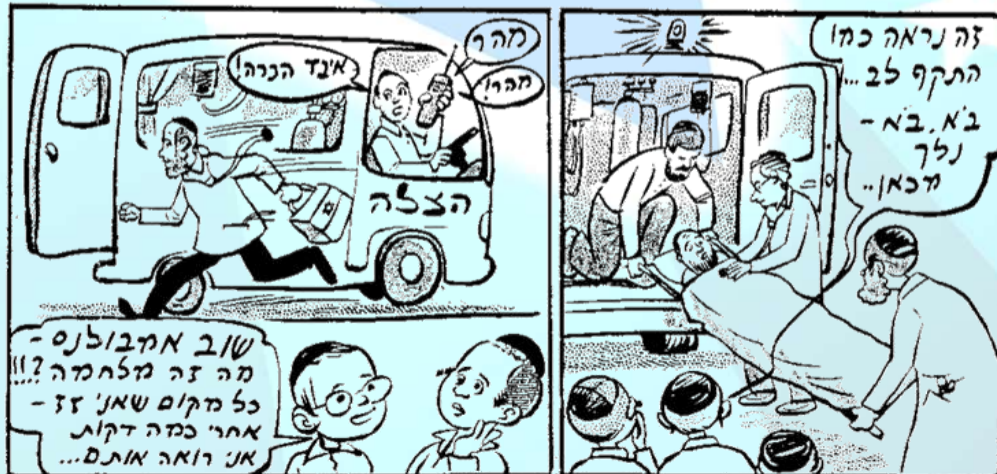
ומעשה שהיה באחד מבני הישיבה שהיה חוזר לביתו לאכול ולא דיבר עם המשפחה מאומה, עד שאחיו הקטנים חשבו כי הוא אורח בבית, ולא ידעו שהוא בן המשפחה, ועוד מעשה שהיה באברך מתמיד גדול שלא היה מדבר כלום בבית, עד שפעם אחת שמה אשתו הרבה מלח בתבשיל, ומחמת זה היה מוכרח לדבר...

וכן היה מעשה באברך שהיה שקוע מאד בלימודו, ולא דיבר דברים בטלים כלל, וכשהיה חוזר לביתו היה אוכל ונח ומיד חוזר לתלמודו, והעירו לו כי לא זו הדרך, אלא צריך להתעניין בשלומם של בני ביתו, ולתת יחס למי שזקוק לזה, כמו שאמרו (כתובות יז, א) שצריך שתהא דעתו מעורבת עם הבריות, ופירש רש"י "לעשות לאיש ואיש כרצונו", והתחיל לעשות ככה, ומאז נהפכו חייו לחיים מאושרים.

אדם שהוא בעל משפחה, הרי הוא משועבד לבני המשפחה, וצריך להקדיש זמן לשמוע מאשתו את מה שיש לה לספר ולומר לו, תשעה קבין שיחה נטלו נשים (קידושין מט, ב), ומצרכי האשה שיהיה לה עם מי לדבר.

ופעם העירו לאחד שלא היה מדבר עם אשתו כדי צרכה, ואמרו לו בצחות, כי הוא עובר באיסור "אלמנה לא תענון", שאשתו היא כמו אלמנה שאין לה עם מי לדבר, ובפני מי תשוח את אשר על לבה.

ימי הפורים הם הזמן להתגבר על כל החשבונות, ולהרבות באהבה ואחוה שלום ורעות כפי הטבע הישר, ובפרט שפורים הוא זמן קבלת התורה מאהבה, ובכל שנה חוזרת בו ההשפעה שאפשר לזכות למדרגת אהבת השם, ועל ידי אהבת השם מסתלקות כל הנגיעות, ונקל יותר להגיע לאהבת הבריות. בודאי שכולנו רוצים לזכות לזה, אלא שלפעמים מחמת הפרעות שונות לא מתנהגים כפי מה שרוצים באמת, יהי רצון שנזכה להתגבר ולעמוד כנגד כל החשבונות בסייעתא דשמיא!

מתיקות התורה

מאצרותיו של מרן עמוד ההוראה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

חירום אדם אוגר כוחות נפש, ומוציא מהכח אל הפועל משאבים פנימיים שלא קיימים אצלו בזמנים כתקונם. הגע עצמך רופא הזקוק לנתח את בנו יחידו אהוב נפשו, האם לא ינתח אותו במיטב כשוריו, בלי עשון הסיגריה? וכי לא יוכל להתגבר על הרגלו כדי להתאמץ בכל נימי הנפש שהניתוח יצליח? הוי אומר שרופא היודע את האחריות העומדת לפניו יעשה מלאכתו נאמנה גם בלי עשון, ולכן אין מקום להתיר לו את העישון בשבת.

דברים אלו אמורים ברופא יהודי המלא רחמים העושה עבודתו בדחילו ורחימו. אך רופא קל דעת הניגש לניתוח כדבר שגרתו, ואינו מרגיש את חיי האדם התלויים בו, יתכן שהעישון מותר לו, וההכרעה היא ביד הרופא, לשקול כמה נחוץ לו לעשן כדי שהניתוח יצליח ביותר.

אולם נראה שבענייננו, יתכן שמותר להטיס את הרופא, דהטעם של הרב ז'ולטי, לא שייך בנידוננו, דדוקא בסגריות, יש סברא שלא כל נשיפה נצרכת לצורך פיקוח נפש, משא"כ כאן, אפילו אם הרופא יישן יותר מהצורך, אין בזה חילול שבת, וכל החילול שבת הוא בשביל שיוכל לישון על מטתו, וזה ודאי צורך גדול, ואם כן יתכן שהדבר מותר.

וכן הסברא של מו"ח זצ"ל אינה שייכת בנידוננו, דדוקא בעישון, יש סברא לומר שאם יתגבר על הרגשותיו, הוא יוכל לנתח כראוי אף בלי סגריות, אך בשינה שהוא צורך אמיתי לאדם, והנשבע שלא יישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר, כי אי אפשר להתקיים בלי שינה, בזה יתכן שמותר להטיס אותו לביתו, שיוכל לישון כראוי.

ושאלתי השאלה את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיב: שנראה לו שגם אם הרופא לא יישן על מטה טובה, אלא יישן באיזה מקום על ספסל גם יוכל לאחר מכן לרפא היטב, אך אם באמת הרופא אומר שבמקום אחר אינו יכול לישון, או גם אם יישן שם, לא יוכל לנתח היטב, מותר להטיסו בשבת, כדי שיוכל לנוח על מטה.

והנה שמעתי מהגאון ר' נסים קרליץ זצ"ל שסיפר בשם החזו"א מעשה בגאון ר' ברוך בער שלפני שהתמנה לרב הלך לשאול אורחות חיים, מרבו הגדול ר' חיים, ואמר לו שלפעמים עלול להגיע שאלה שהרב צריך להבין אם יש בזה פיקוח נפש, כגון מקרה שאדם זקן אין לו מקום לדור, מלבד בבית ילדיו שאינם שומרים מצוות וכשרות, ונשאלת השאלה האם מותר לו לדור שם. והתשובה תלוי בדרגת הפיקוח נפש שבדבר. ואת זה הרב צריך להחליט. ויתכן שאף בנידוננו, על הרופא להחליט אם הוא במצב כזה שהוא חייב לישון בביתו כדי להמשיך לטפל כראוי. ואם הוא במצב כזה, יתכן שהדבר מותר (ב"מ קה, ב).

להטיס מנתח קרבי משדה הקרב בשבת כדי שיוכל לישון וכך יוכל להמשיך לרפא חיילים

שאלה. רופא מנתח קרבי, נמצא בשדה הקרב במשך שבוע שלם, ובס"ד ריפא והציל חיילים רבים, אלא שמחמת ריבוי הקרבות, לא הצליח כמעט לישון, והרופא מרגיש בעצמו, שאם לא ישכב לישון במטתו לשמונה שעות לפחות, לא יוכל להמשיך לתפקד. ובא לשאול האם מותר לו לטוס בשבת במסוק משדה הקרב לביתו, כדי שיוכל לישון, וכך יוכל להמשיך לרפא חיילים לאחר מכן?

תשובה. טרם נבא להשיב על השאלה, יש להסתפק בעוד שאלה:

רופא הצריך לעשות ניתוח בשבת, ואומר שאם יעשן הניתוח יהיה טוב יותר

שאלה. רופא בבית חולים שחייב לנתח חולה מסוכן בשבת, והוא מרגיש בעצמו שאם יעשן לפני הניתוח ינתח יותר טוב, ובא לשאול האם מותר לו לעשן בשבת?

תשובה. שמענו מהגאון ר' בצלאל ז'ולטי זצ"ל שפקפק בדבר להתיר את העישון, והסביר דבריו כך: כל נשימה ונשימה מסיגריה ביום השבת אסורה.

וקשה להעריך את מספר הנשימות הנצרכות לרופא כדי שיוכל לנתח יותר טוב, ויש לחוש שיעשן יותר מהצורך, ומאחר ולא קיים מודד מדויק לשקול את הנצרך, לכן קשה להתיר.

ויש להביא לזה ראיה מדברי החתם סופר (אבה"ע סימן פב) שנשאל על דבר אשה שנזקקה ליבם בן שש שנים, והעידו עליה רופאים מומחים שאם תתעגן עד אשר יגדל הנער ויגיע לגיל מצוות, אפשר שתחלה ותסתכן. נסתפק השואל אם אפשר להתיר לה להנשא לשוק מבלי להמתין לחליצה?

והשיב: אין להאמין לרופא אלא באדם שהוחזק בחולי, אבל אדם המתחזק כבריא, ולחש לרופא ואמר לו כך וכך כאב יש לי, והרופא שופט על פי דבריו כראוי לו, לא נתיר לו לעבור על איסורי תורה על פי חלומותיו ועל פי דבריו. ואף אם

נחליט שיש להאמין לרופאים, הלא הבעל עובר איסור על כל בעילה ובעילה, ולא הותר רק להציל נפש, ואם כן מי ישער איזה בעילה היא להצלת נפשה? ואם די לה פעם אחת בחודש, והוא בא עליה פעמיים, שניהם עוברים על איסור תורה. ואם אולי תתרא, ויפסק החולי שלה, מי יכפנו לגרשה אז, והוא עמה כל ימיה באיסור וכו', עכ"ל.

מבואר בדבריו שאי אפשר להתיר איסור תורה עבור הצלת נפש, כל עוד לא ניתן למדוד ולשקול במדויק כמה פעמים צריך לעבור את העבירה כדי להציל מהסכנה. וגדולה מזו, אם אין בידנו לפקח ולשמור שכאשר תחלוף הסכנה יפסקו העבירות, אין להתיר כבר כעת לעבור על העבירות.

אמנם דברים אלו צריכים ביאור, שהרי כעת האשה במצב סכנה, ואם כן מה הטעם שאסור לה להבעל כעת מחמת החשש שתיבעל אחר כך בעילות מיותרות, הרי גם חשש זה צריך להדחות מפני הפיקוח נפש. על כל פנים שמענו מדברים אלו שאין לפרוץ באיסורי תורה כאשר אין גבול לפרצות. ולכן סבר הגאון הרב בצלאל ז'ולטי זצ"ל שקשה להתיר את העישון.

ויעויין גם במש"כ בביאור הלכה (סימן תריח ד"ה ואם) שצריך לכונן היטב כמה מזון צריכים לתת לחולה ביום הכיפורים, ולהזהר לא לתת לו יותר מהצורך.

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר שאין להתיר לרופא לעשן ביום השבת בגלל פיקוח נפש. ואף על פי שהעישון הוא צורך גדול לרגילים ומכורים לו, ובימי השואה היו אנשים שהחליפו את פת לחמם בסיגריה, בכל זאת בשעת

חדר יחוד במרחב מוגן

שאלה. כאשר חדר היחוד נמצא ב'מרחב מוגן', ויש חשש שבעת אזעקה כאשר הצבור אחוז פחד ובהלה, עלולים להתפרץ לחדר היחוד, גם שהיא נעולה, האם יש תוקף ליחוד?

תשובה. ובנידון חדר היחוד: מסתבר מכיון שבעל האולם נתן רשות לחתן ולכללה למקם את חדר היחוד ב'מרחב מוגן', הרי הוא מיוחד להם, ויצאו ידי חובת יחוד, ואף על פי שיכולים להיכנס בעת אזעקה, אין זה מבטל את שם היחוד, כי הקנה להם אותו. ויעויין במשנ"ב (סימן שלט ס"ק לב) שכתב דבבתולה סגי אפילו ביחוד בעלמא, ולא בעינן דוקא יחוד הראוי לביאה, ולכן אפילו אם היתה נדה או שבני אדם נכנסין ויוצאין שם באותו חדר, ולא הוי יחוד הראוי לביאה אעפ"כ הוי חופה גמורה, וקונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל הדברים, יעו"ש. ואם כן כ"ש שבנידוננו שבשעת היחוד היו לבדם בחדר, ודאי שמהני (ב"ב קנה, ב).

אוצרותיהם אמלא

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא' מאת הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

השיבה הרבנית: "אני שואלת הפעם משום שהבחנתי במהלך הלילה האחרון, כי בעלי ראש הישיבה מתקשה להרדם מחמת התרגשות האופפת אותו. וכששאלתי אותו על פשר ההתרגשות, הסביר לי כי אמש בועד, התחדש לו חדוש עצום, ובגינו אין הוא מסגל להרדם..."

לפניו שלחן של זהב שבשביל לשאתו זקוקים לשישה עשר אנשים, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים.

שאלו רבי חיא: "בני, במה זכית לכך?" אמר לו: "קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת". אמר לו רבי חיא: "אשריך שזכית וברוך המקום שזכך לך".

עוד מספרת הגמרא שם בהמשך:

"אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף? אמר לו: תבלין אחד יש לנו ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו - וריחו נודף. אמר לו: תן לנו הימנו! - אמר לו: כל המשמר את השבת - מועיל לו, ושאינו משמר את השבת - אינו מועיל לו".

ומסביר המהרש"א שם את תכן הדברים:

בזמנם היה תבשיל ושמו שבת, והיה סבור רבי יהושע לדחות את הקיסר בכך שיאמר לו שהמאכלים של שבת טעימים מחמת תבלין זה 'שבת' שתבלין בו את התבשילים. אולם הקיסר לא הניחו להתחמק בתשובה זו, ובקש: 'תן לנו הימנו'.

הכרח רבי יהושע לומר לו כי פונתו האמתית היתה ליום השבת, ובזה - 'כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו'.

משמעות הדברים של רבי יהושע הם, שפכל שהאדם מכין את עצמו יותר לקראת שבת לשמר אותה כראוי, כך הוא יחוש יותר את 'טעם' השבת ואת רוממות השבת. ההרגשה האישית כלפי השבת של כל יחיד ויחיד תלויה באיכות ובכמות ההכנה שלו!

"ושמרו בני ישראל את השבת"

כאשר היה אבי מורי זצ"ל בחור צעיר, הזדמן לו לשבת שבת בהיכלה של ישיבת חברון בירושלים. שם נודע לו כי מדי ליל שבת קדש לאחר הסעודה מתקיים ועד מוסרי בפני הבחורים המבחרים של הישיבה, מפי ראש הישיבה מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל. אבי שחפץ מאד לשמע לקח מפי אחד מבחירי מרביצי התורה, הסתיר את עצמו בין הבחורים ונכנס אל הועד בהחבא.

רבי יחזקאל עמד בשיחתו על באור הפסוק: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם", וחדש שמהלשון 'ושמרו' למדים אנו שהקדוש ברוך הוא נתן לנו כפיכול תפקיד של 'שומר', לשמר על המתנה היקרה שהעניק לנו.

והוסיף לחדש לדמות את הדבר לענין מצה בפסח, שגאמר בתורה (שמות יב, יז): "ושמרתם את המצות", וחז"ל למדו מכך שיש לשמר עליהן שלא יחמיצו (ראה פסחים לח, ב ועוד), כך צריך האדם 'לשמר' על השבת להיות כל השבוע עם עין פקוחה עליה, לא להסיח דעת ממנה, מקדשתה ומרוממותה!

רבי יחזקאל היה מאד נרגש מחדוש זה שהבזיק במחו, וחזר על הדברים בלהט ובהתרגשות רבה שוב ושוב...

למחרת בבקר כאשר עברו הבחורים לאחר התפלה לאחל 'א' גוטען שבת' לאם הישיבה - הרבנית סרנא ע"ה. התענינה הרבנית אצל הבחורים: "מי מכם השתתף אמש בועד של ליל שבת?"

"מה יום מיומים?" התפלאו הבחורים, "מה מיחד השבוע יותר מכל שבוע שהרבנית מתענינת מי השתתף בועד?"

לפרשיות כי תשא ויקהל - רוממות השבת וקדושתה

בפרשת כי תשא (לא, יג-יד) נאמר: ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדורתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם: ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:

ובפרשת ויקהל (לה, ב) נאמר: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת:

'לך והודיעם' - פדי שתרגבה אהבה ורעות

חז"ל במסכת ביצה (טז, א) למדים הלכה מכאן: "כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש לתנה לישראל, לך והודיע אותם. מפאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו!"

רש"י מפרש הטעם: "צריך להודיע את אמו - לעשות לו אות וסימן, שאם יאכלנו קדם שיבוא לאמו - תראה את האות ותשא לנו: מי עשה לך כך? והוא יאמר: פלוני, וגם נתן לי פת, ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם, ותרגבה אהבה ורעות בישראל".

מדברי רש"י אלו, למדים אנו מהי תכלית השבת ונתינתה כמתנה לישראל.

היתה זו מחוה של אהבה והוקרה מיחדת של הקדוש ברוך הוא כלפינו, שנודע ונרגיש שהוא אוהב אותנו. "כי אות הוא ביני וביניכם לדורתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם". ולכן הצטוו משה ללכת ולהודיעם על המתנה הזאת, משום שעקר ענינה של המתנה היא שהמקבל ידע מיהו הנותן ומהו ערכה וחשיבותה של המתנה, וכך תרגבה האהבה וההוקרה ביניהם!

זהו גם הנמוק לאותן דעות בהלכה שפסקו בנוגע למשלוח מנות ביום הפורים, שכאשר אדם שולח משלוח מנות לחברו בעלום שם, ואין המקבל יודע מיהו השולח, לא יצא ידי חובתו (ראה שו"ת כתב סופר או"ח סימן קמא). לפי זה מובן, היות ומהות מצות משלוח מנות היא פדי להרבנות אהבה ורעות בין האדם לחברו, וכשאלו המקבל יודע מי שלח לו את המתנה לא מתרבית האהבה, האהבה והשמחה בין המקבל לנותן.

כך גם היא מהותה של השבת. השבת היא מתנת אהבה שהקדוש ברוך הוא הנחיל לנו ברצונו ובטובו, שהיתה מנחת בבית גנזיו במקום הסתרים החבוים, שם מנחים האוצרות היקרים ביותר למלך. ומרב אהבתו וחבתו כלפינו, נתנה לנו.

לכן גם מתארת השבת בתפלת מנחה בתאורים מפליגים: "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה", "מנוחת אהבה ונדבה", מבאר ה'אליה רבה' (רצב, יב): "שנדב הקדוש ברוך הוא לתנה לישראל מאהבתו בם ולא שאלוה!" השבת אינה מתנה פשוטה, מזערית ומועטת, השבת הנה מתנה חשובה ויחודית שקבלנו אותה מאת הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, מנדבת לבו כפיכול, מבלי שחלמנו לקבלה, לא בקשנו ולא דרשנו זאת, "מאהבתו בם ולא שאלוה".

הגמרא במסכת שבת (קיט, א) מספרת ששאל רבי ישמעאל את רבי יוסי: "עשירים שבשאר ארצות במה זכו שהתעשרו?" אמר לו רבי יוסי: "בשביל שמכבדו את השבת".

מנין ידע זאת רבי יוסי? מספרת הגמרא על רבי חיא בר אבא שהתארח שבת אחת אצל בעל הבית בלודקיא ונוכח לראות בעשירותו המפלגת. הביאו

השיבה הרבנית: "אני שואלת הפעם משום שהבחנתי במהלך הלילה האחרון פי בעלי ראש השיבה מתקשה להרדם מחמת התרגשות האופפת אותו. וכששאלתי אותו על פשר ההתרגשות הסביר לי כי אמש בועד, התחדש לו חדוש עצום, ובגינו אין הוא מסגל להרדם. לכן מעניינת אני לשמע מה החדוש המיוחד שבעלי כה נרגש ממנו..."

בימי האחרונים של מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, עבר נתוח סבוך. אחרי הנתוח קבל את מזונו באינפוזיה אל תוך הורידים, ומשום כך לא בא לפיו כל אכל או משקה, והיבש הציק לו מאד. הציע לו הרופא המטפל סכריה למציצה לשם הקלה, אך הוא במקום לקחתה לפיו הניחה בצד, מדוע? משום שהיה זה ביום ששי שחרית: "אשמר את הסכריה לכבוד שבת", אמר.

פניני פרשת השבוע

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע' הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א

בעודו פוסע ברוגע ובשלווה, עיניו נתקלו במודעה קטנה התלויה על עמוד חשמל. הוא מביט במודעה שוב ושוב כדי לוודא שאינו הוזה, וכך נכתב בה: 'השבת אבידה! נמצא ארנק תכשיטים מלא, שנראה כבעל ערך רב. המאבד יוכל לפנות למספר טלפון... ויקבלו על פי סימנים מובהקים בלבד!'

לפרשיות כי תשא ויקהל – תוספת שבת

[ראה במדור הקודם שהובאו פסוקי השבת מפרשיות אלז]

בעיצומו של השבוע, באחד הימים לקראת סופו, מתרחש הרגע הזה. יהודי ניצב במקום עבודתו או בבית מדרשו, בביתו או ברחוב, ואז זיק ניצת במוחו כי השבת קריבה ובה. ובאותו רגע, עצם הידיעה שהשבת מתקרבת, עצם התזכורת על בוא המלכה - משרה עליו רוח חדשה ורעננה, הוא חש שמשוה באוויר משתנה, נרגע קמעא...

וככל שהשבת הולכת ומתקרבת, כך ההתרגשות והשמחה בלבו של כל יהודי גואות והולכות. כשניחוחות השבת מתחילים לעלות מהסירים המהבילים, כשהנעימות השבתיות עולות מחצרות הבתים, כשהקדחתנות לקראת השבת מתחלפת במפות הצחות ובכלים הנאים - חש כל יהודי את האושר העצום בלהיות יהודי, את הטעם שאין שני לו.

עם כניסת השבת, מתייצב כל יהודי בבית הכנסת, ומשורר 'לכה דודי לקראת כלה'. כי אכן כן, השבת היא הכלה, ולקראתה אנו נרגשים - כמו לקראת חתונה משפחתית. ואין פלא אפוא, כי בהיכנס השבת חש היהודי כמי שנכנס לאולם ולעולם מזהיר ומואר, עולם של שמחה ואושר, עולם של רגש ועונג עילאי.

לפיכך, אין פלא כי ההכנות לשבת - דומות להפליא להכנות לחתונה. ההתרגשות, האושר, רוממות הרוח, הקדחתנות והעשייה הרבה - כל אלה קודמים לחתונה, וקודמים גם לכניסת השבת. אמנם, חתונה היא נדירה והמונית יותר, אבל זהו בדיוק החן של השבת - הקביעות שלה אחת לשבוע, והיותה שמחה אישית פרטית של כל אחד מאיתנו, לא פחות מהיותה שמחה משותפת של כל בני העם היהודי.

ובשמחת חתונה, למרות כל הקדחתנות שלפניה, לא נמצא בן משפחה קרוב שיגיע לחופה בנשימה טרופה, לא נראה את החתן והכלה מגיעים בשניה האחרונה, ומסיימים לסדר את העניינים כשהחתונה כבר בעיצומה... ההיפך הוא הנכון, דקות ארוכות לפני השעה שנקבעה, כבר מתייצבים החתן והכלה ובני המשפחה הקרובים באולם, מצוחצחים ורעננים, נרגשים ומאושרים, רגועים ושלווים לקראת הרגע הגדול.

ודווקא לכן, אם נתבונן לרגע, נבין את דברי הרמב"ם הכותב שלקראת כניסת השבת יושב יהודי ברוגע ובשלווה, ומקבל את השבת כמקבל פני מלך. זו לא דרישה או בקשה, זו פשוט עובדה מרגשת ונפלאה. כי השעות הללו של כניסת השבת - אלו שעות נפלאות ומרטיטות, מרגשות ומרוממות, אם רק נעניק להן את הפנאי הדרוש, אם ניתן לעצמנו את העונג לחוש את הרוממות הנפלאה של כניסת השבת.

וכמו בחתונה - כך גם בשבת הנפלאה. כבני משפחה קרובים של הכלה המיוחדת הזו, אנו מזדרזים לסיים את ההכנות מוקדם ככל האפשר, ממהרים להיכנס אל השבת, לקבל את המתנה המיוחדת הזו. אנו מבינים כי ככל שנקדים לקבל את השבת כך ייטב, ככל שנזכה לאורה מוקדם יותר כך נהפוך למאושרים יותר, נפשנו תתעדן, תתרומם, תתעלה...

תשאלו את מי שכבר זכו לקבל את השבת מוקדם, לפני זמן כניסתה. תשמעו מפייהם עדויות נרגשות על דקות של עונג רוחני קסום, של רוממות אישית נפלאה, של שירת הלב והנשמה בואכה כניסת השבת. החמה עודה בשיפולי רקיע, עושה את דרכה אל בין הגלים. יום ששי עודו כאן, מי שלא זכה - עודו

מתרוצץ טרוד ומתוח, ואלה, מקבלי השבת באהבה מוקדם מזמן כניסתה - כבר מצויים להם בעולם אחר, נעלה וטהור, זך וצח, מרומם ונפלא! בשבת בה נקרא בפרשת השבוע על מתנת יום השבת, זה הזמן להחליט שגם אנו זכאים לאושר הנפלא הזה, לחוות את הקסם הענוג, את ההתרגשות הנפלאה. בהיערכות פשוטה, הקדמת קניות ובישולים, הקדמת נקיונות וסידורים - נוכל גם אנו לזכות להקדים לקבל את פני השבת, לחוש את הטעם הנפלא הטמון בה. הבה נעשה זאת, ונזכה להיות משומרי השבת וקוראי העונג, הזוכים לשבוע ולהתענג מטובו של בורא עולם!

את הסיפור הבא קיבלתי מידיד קרוב בשם בנצי פ., המשמש כאח רפואי בבית החולים 'איכילוב'. ביום מן הימים, לקראת סיום המשמרת שלו, התקשר אליו חבר, ובקול נאנח סיפר כי זה עתה נפצע באורח קל בתאונת דרכים, והוא מבקש ממנו להמתין לו בחדר המיון ולסייע לו בבדיקות. בנצי הנחמד שמח על יכולתו לסייע לחברו, והמתין לו בשערי חדר המיון.

במבט ראשוני, קבעו הרופאים כי מדובר במכות יבשות בלבד, והמליצו על מנוחה ומשככי כאבים. אלא שהאח בנצי, חברו הקרוב של הפצוע, ביקש כי בכל זאת חברו יוכנס לצילומי רנטגן מקיפים, על מנת לוודא כי אכן אין כל חשש למכה נסתרת באחד האיברים הפנימיים.

הרופאים נעתרו, והחבר נשלח מיד לבדיקת סי. טי. - רק כדי לוודא שהכל תקין. הצילומים נערכו ונבדקו, והתברר כי אכן כן, כל האיברים הפנימיים לא נפצעו. אלא שדווקא אז ניתר ממקומו רופא צעיר מהמחלקה הכירורגית, וזעק: 'רגע, תראו מה

קורה בכבד' - - -

הרופאים הסירו את משקפיהם, נעזרו בזכוכיות מגדלת, ולפתע הפך חדרם לזירת התרוצצויות. פרופסור מומחה הוזעק מהמחלקה, ובראותו את הצילומים חשכו עיניו: 'יש כאן גידול קטן שיושב בדיוק בין אונות הכבד. נדרש ניתוח דחוף להסרתו לפני שיתחיל לשלוח גרורות...'

החבר ובנצי עמדו המומים, נבוכים, מבולבלים. לפתע גילו עד כמה גדול היה הנס שבתאונה - הן היא זו שהובילה לצילום הסי. טי. שהוביל לגילוי הידיעה המרעישה, על המחלה המסוכנת המתפתחת בכבד באין מפריע. אין ספק כי זהו נס יוצא דופן, כאשר תאונה אקראית ובקשה לבדיקות מקיפות - חשפו את דבר הגידול, ועתה ניתן לטפל בו!

הרופאים קבעו לו ניתוח ליום ראשון שאחרי, הסבירו כי מדובר בניתוח מורכב ועדין במיוחד, וגם גילו את אוזנו כי לאחר הניתוח מצפה לו תקופת שיקום ארוכה וקשה. ובכל זאת, הרי לא שייך לוותר על ניתוח שכזה, יש להסיר את הסכנה במהירות האפשרית, גם במחיר ניתוח מסובך ומורכב שאחרי תקופת שיקום קשה ומייסרת...

כל הסיפור הזה התרחש ביום רביעי, ובנצי וחברו נפרדו לשלום, כשבנצי מבטיח לחברו להיות לצידו בעוד ארבעה ימים - ביום הניתוח, ולסייע לו ככל יכולתו - לפני הניתוח וגם אחרי, לאורך תקופת האשפוז והשיקום הארוך הצפוי. בנצי שב הביתה מאוחר מהרגיל משמעותית, ופיו לא מפסיק

למלמל תודה לה' - על שזיכהו לבקש את הבדיקות הללו לאחר התאונה, בדיקות שמסתבר שהצילו את חייו של חברו לפני שיהיה מאוחר מדי... הוא שב הביתה בתחושות מעורבות, שמח על הנס, מבולבל מההתפתחויות, וכאוב על הסבל שחברו אמור לעבור בימים ובחודשים הקרובים. ואז, נזכר שיש סגולה עתיקת יומין, ושמה 'תוספת שבת'. 'אקבל על עצמי לקבל את השבת מוקדם מזמנה הרגיל, לשבת ולהמתין לכניסת השבת ברוגע ובשלווה, בשמחה ובאושר. ויהיו הדברים לזכות חברי היקר, שיזכה לעבור את הניתוח בשלום ושתקופת השיקום תעבור עליו בקלות!' - הרהר.

הוא שיתף את רעייתו - השותפה עמו בהכנות לשבת, בהרהור שעלה במוחו, שוחח עמה בנעימות על הרעיון, הסביר את היתרון, פירט את המעלות, תיאר את התחושה המרוממת והקסם הענוג, וקינח בכך שהוא רוצה לקבל על עצמו סגולה זו - לזכותו של החבר העומד בפני ניתוח מורכב ותקופת שיקום קשה.

האשה שמעה את הדברים, והיטב הבינה את המשמעות. 'תוספת שבת' כרוכה בשינוי הרגלים, לקבל את השבת מוקדם וברוגע - זה כדאי ומשתלם, אך דורש מאמץ. 'רגע, רגע', אמרה לפתע, 'אם אתה מקבל על עצמך להקדים את קבלת השבת לזכות חברך, אף אני אקבל על עצמי להקדים את השבת, לזכות ישועה דחופה לה אני זקוקה...'

וזה דבר המעשה: רעייתו של בנצי עוסקת במסחר בתכשיטים יקרים. כמה ימים קודם לכן קיבלה מלקוחה ארנק תכשיטים ששוויו הון עתק, והיה עליה

להעבירו לצורך, להעריך את שווי, ולקדם את מכירתו בתמורה לתכשיטים אחרים. בבוקרו של יום, היא נטלה את ארנק התכשיטים מהבית, אך בהגיעה אל הצורך - נדהמה לגלות כי הוא איננו, נעלם...

מתוחה ומודאגת, שבה את כל הדרך, בולשת בעיניה ימינה ושמאלה, מחפשת את הארנק האבוד. היטב ידעה כי מדובר בארנק ששווי הון עתק, לא משהו שניתן לאבד... והוא בכלל לא שלה - הוא של לקוחה, איזה נזק, כמה אי נעימות, איך תתמודד מול העניין הזה?

באותו יום, וגם למחרת, היא, ילדיה, שכניה וגם בנצי בעלה - סרקו את כל הדרך, חיפשו בכל מקום, ניסו להבין להיכן נעלמה האבידה, ודבר לא הועיל. ארנק התכשיטים היקר צימח לו כנפיים, נעלם ואיננו. נזק אדיר המוריד לטמיון רווח של שנים!

עתה, החליטה, תקבל על עצמה להקדים פני שבת, לקבל את השבת ביישוב הדעת וברוגע, 'ותהיה קבלה זו לזכות עבורי, שנזכה למצוא את ארנק התכשיטים האבוד, שמאן דהוא ישר ונאמן יניח את ידו על הארנק הפורח והבורח, וישיב לנו אותו בקרוב!' - ביקשה כשדמעה סוררת זולגת מעיניה. 'נפעל יחדיו כדי להקדים את קבלת השבת, אתה - לזכות חברך והניתוח שלו, ואני - לזכות האבידה שנעלמה, ובעזרת השם שנינו נזכה בישועות הנכספות!' - סיכמה בתקווה.

היה זה, כאמור, ביום רביעי בשעת ערב מאוחרת, וכבר למחרת, ביום חמישי, הם החלו בהכנות. הנקיון הוקדם לשעת צהריים, הקניות נערכו כבר בדרך מהעבודה, ניחוחות השבת החלו לעלות ביום חמישי בערב, והסתיימו בשעת לילה מאוחרת. ביום ששי הם השכימו קום לסידורים אחרונים, עוד לפני חצות היום כבר פרשו את המפה וערכו את השולחן...

לא ניתן לתאר את תחושת כל בני המשפחה באותו יום ששי. את המירוץ הקבוע והמעורב של השלמות קניות ונקיונות בד בבד עם מקלחות וערבובי תבשילים - החליפה שלווה. שלוה בלתי נתפסת. בשקט וברוגע ערכו הכנות אחרונות, ובשעת צהריים מוקדמת כבר ישבו בניחותא על יד השולחן, ממתנינים להדלקת נרות השבת, כשכולם מצוחצחים ונקיים, הבית נוצץ, הפלטה מוכנה, המיחם מהביל, שעוני השבת מסודרים... - תענוג!

קצת לאחר פלג המנחה, כבר ניגשה האם לנרות השבת, והדליקה אותם בהתרגשות. היא חשה רוממות רוח שאין לתאר, הדלקת הנרות מתוך רוגע איפשרה לה להתרכז במילות התפילה, להתחנן על בעלה וילדיה בלב פתוח

ובדמעות שליש. לצידה, כשתילי זיתים, עמדו מסודרים ורעננים בנצי והילדים, וקיבלו את פני השבת כשחיוך אפוף הוד נסוך על פניהם באושר... כיוון שהשעה היתה מוקדמת יחסית, החליט בנצי ללכת להתפלל בבית כנסת מרוחק קמעא, שהתפילה בו מתחילה בשעה מוקדמת. בדרך כלל הוא לא יכול להספיק להגיע לשם, אבל עתה יש לו את הפנאי, הוא יכול ללכת להתפלל בבית הכנסת בו חפץ להתפלל מאז ומתמיד, והוא יוצא לדרך בשמחה ובטוב לבב...

כמה בתים לפני בית הכנסת, בעודו פוסע ברוגע ובשלווה, עיניו נתקלו במודעה קטנה התלויה על עמוד חשמל מצוי. הוא מביט במודעה שוב ושוב כדי לוודא שאינו הוזה, ואכן כך נכתב בה: 'השבת אבידה! נמצא ארנק תכשיטים מלא, שנראה כבעל ערך רב. המאבד יוכל לפנות למספר טלפון... ויקבלו על פי סימנים מובהקים בלבד!'

בנצי משפשף את עיניו כאינו מאמין. הן זו האבידה שלהם, זה הארנק האבוד! מי פילל ומי מילל, שדווקא כאן, במקום מרוחק יחסית ופחות צפוי, ימצא את המודעה הזו! אמנם, הוא אינו יכול לרשום את המספר - כי כבר קיבל את השבת, אבל בהגיעו לבית הכנסת מצא מישהו פחות מאושר ממנו, אחד שעוד לא קיבל את השבת, וביקש ממנו לרשום את מספר הטלפון...

לאחר התפילה, שב לביתו בצעדי ריקוד, מבשר לרעייתו שהסגולה כבר עבדה, הוכיחה את יכולתה. הלא אין ספק כי מדובר בארנק האובד, וראו זה פלא - דווקא עכשיו, בדקות הללו של כניסת השבת, כשיצא לדרך בלתי

שגרתית עקב העובדה שזכה להקדים ולקבל את השבת - דווקא אז נמצא קצה החוט שיוביל לאבידה...

לאחר צאת השבת הוא ממהר להתקשר למספר שהופיע על המודעה, ואכן, לפי כל הסימנים, מתברר שזו האבידה. בחלוף כמה דקות כבר היה הארנק בביתם, כן כן, אותו ארנק אבוד, שנמצא רק הודות להכנסת השבת בשעה מוקדמת מהרגיל!

ביום המחרת, יום ראשון, שב בנצי לעבודתו בבית החולים, וכמובן - חברו הגיע גם הוא, לצורך הניתוח שנקבע עבורו. 'תהיה רגוע!' - סח לו בנצי בביטחון, 'עוד תופתע עד כמה זה יעבור בשלום. אני בטוח. יש לי נוסחת פלא סודית, היא כבר חוללה ישועה. אני בטוח שהיא תעבוד גם אצלך!'

החבר הוכנס לניתוח, וכחלוף כמה שעות כבר התעורר. 'עכשיו הוא יאושפז שבוע -

שבועיים למעקב', אמרו הרופאים, 'ואחר כך נתחיל בשיקום. קל זה לא יהיה, אבל עם הזמן, תוך מספר חודשים, הוא יחזור לעצמו!' - אמרו הרופאים, שלא ידעו שהסגולה העוצמתית של 'תוספת שבת' בתמונה...

היה זה, כאמור, ביום ראשון. ועתה הסכיתו ושמעו: כבר ביום רביעי, השתחרר החבר מבית החולים, שמח, בריא ומאושר. הניתוח הצליח מעל ומעבר למשוער, גופו התאושש במהירות פלאית, הוא נדרש רק לשוב לצילומי ביקורת. תקופת השיקום הסתיימה עוד בטרם החלה, הוא חש כאחד האדם ממש, בריא וחזק, מתפקד כרגיל פחות מ-72 שעות לאחר הניתוח!

ואת הסיפור הנפלא הזה סיפר לי ידידי בנצי בעצמו, ובפיו מסר יוצא דופן: 'במחשבה שניה, היה כל כך כדאי לקבל את השבת מוקדם, גם בלי כל הישועות להן זכינו. זה אושר רוחני צרוף, זו תחושה שאי אפשר לתאר, זו שבת אחרת ממש. הישועות בהן זכינו, הניסים המופלאים שראינו בעינינו, המודעה שהשיבה את האבידה, שנגלתה רק בזכות הקדמת קבלת השבת, השחרור המהיר ותקופת השיקום שנעלמה לאחר הקדמת קבלת השבת - אלו בונוסים משניים!'

הבה נקשיב למסר, נקרבו אל ליבנו. זה אמנם דורש קצת מאמץ, מצריך היערכות מראש. אבל זה כל כך כדאי, כל כך משתלם, כל כך קסום וכל כך עובד! הבה נצטרף גם אנו למשפחה היהודית הגדולה שמקדימה לקבל את פני השבת, ונזכה גם אנחנו לחוש את הטעם המופלא הזה, ולראות בעינינו את ישועת ה' בכל הדרוש לנו!

ווארטים וסיפורים

ווארטים קצרים וסיפורים נפלאים, לשולחן השבת והחג הרה"ג רבי שלמה קולדצקי שליט"א

לאחר מעריב קרא לי הנדיב ואמר לי: "אני הגעתי מצרפת עם סכום כסף לחלק

לצדקה, נשאר לי עוד אלף פראנק, ומכיון שאני הלילה חוזר לצרפת, ושמעתי שאתה אדם ישר, קח לך את האלף פראנק שנשאר בידי". אותו משולח עמד נדהם, ואמר: "רבי משה אהרן, חטאתי בדיבורי, אתה עם הבטחון שלך עשית אלף וארבע מאות פראנק..."

ווארטים לפרשת כי תשא

פרשת כי תשא. הנה הפרשה היא קלט פסוקים, ולמעלה משמונים הפסוקים הראשונים נקראים לעליות כהן ולוי. ואומר האוסטרווצאר שהטעם הוא ע"פ מה שכתב המג"א קלח ד שלא להעלות לתורה סומא בפרשת התוכחה מפני שאי אתה רשאי לקרות פרשת מומין בפני בעלי מום. והשתא ניחא דהנה ישראל חטאו בעגל וא"כ כולם בעלי מומין בזה, לכן לא עולים בזה ישראל לתורה אלא רק כהן ולוי.

ל טו. העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. רבים התקשו מה הטעם שעשיר לא ירבה? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ ע"פ ב"ק קטז: דבולשת שבאה לעיר מחמת נפשות הדין הוא שעשיר לא ירבה וכו' ורק אם הבולשת באה מחמת ממון העשיר ירבה. וכאן הרי"ז מחמת נפשות ולכן העשיר לא ירבה וגו' **לכפר על נפשותיכם.**

ל יח. ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים. פסוק זה עוסק

בכיוור ויש לעיין למה כתוב ונתת 'שמה', למה לא די לכתוב ונתת 'בו' מים? וי"ל דאיתא בגמ' שדין קידוש ידיים ורגלים הוא בין אהל מועד למזבח. ולכן כתב ונתת שמה מים והיינו שיש דין ליטול את הידיים בדווקא שם. משך חכמה.

ל יא - יג. וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא וגו' זה יתנו מחצית השקל. יש לעיין מה טעם כתב לאמר, הרי זה לא דין לאמר אלא דין לעשות? וי"ל, אומר רבי משה דרשן ב'מסורת הברית' ע"פ

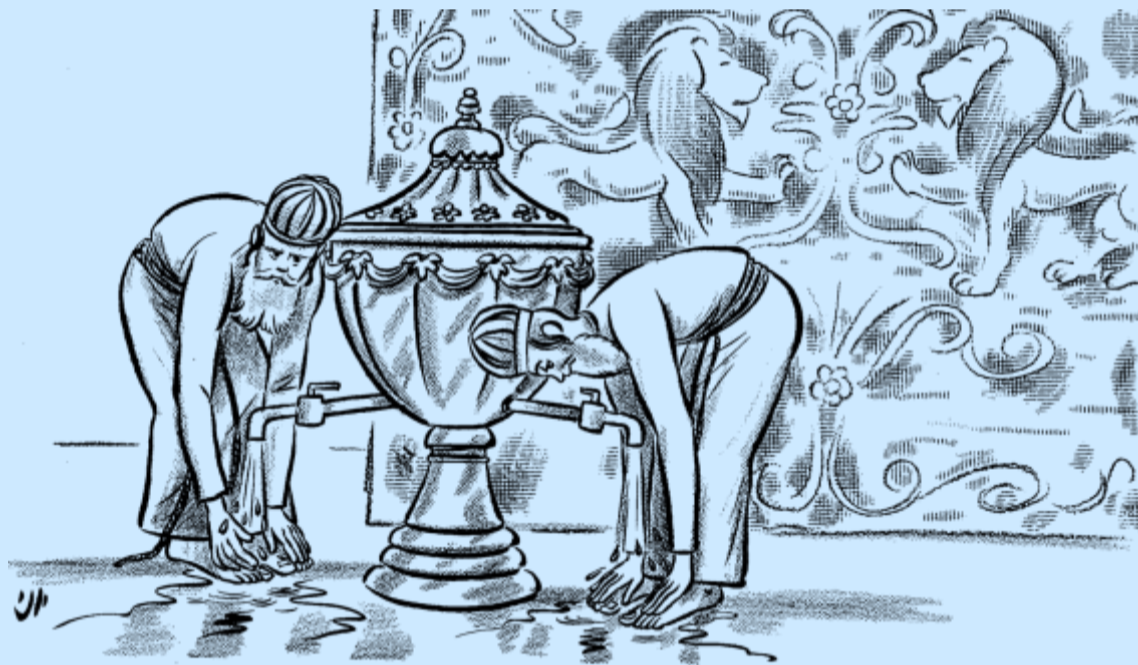
מה דאיתא בירושלמי שקלים ג ב, שכאשר התורם נכנס לתרום שקלים לצורך קרבנות ציבור הוא צריך לדבר בפיו מהרגע שנכנס עד שייצא כדי שלא יחשדוהו שנתן ממעות הלשכה בתוך פיו. ולפי"ז י"ל וידבר ה' אל משה לאמר שיאמר כל הזמן בשעת הנתינה.

לא יד. ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם. יש להקשות הרי ציווי זה נאמר בפרשת יתרו בצורה שונה, ששם כתוב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וכו' ולמה כאן נאמר רק ושמרתם את השבת? וי"ל ע"פ הרמ"א אור"ח רצ. שכותב שפועלים ובע"ב שאינם עוסקים בתורה כל ימות השבוע יעסקו בשבת בתורה יותר מהת"ח, והת"ח ימשיכו בעונג האכילה ושתיה. וכן הביא הב"י מהירושלמי ומדרש תנחומא שכתבו כן. וא"כ י"ל בפרשת יתרו נאמר הדין הזה לפועלים שעובדים כל ימי השבוע לכך כתב ששת ימים תעבוד, ויום השביעי שבת לה' אלו קיך היינו כל השבוע תעבוד ויום השביעי תשבות לה' - שתלמד תורה. משא"כ כאן שכתוב ששת ימים יעשה מלאכה היינו שייעשה בשבילך מלאכה, אז ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם והיינו ושמרתם תתענגו באכילה והיינו לכם.

לא יד. מחלליה מות יומת. הירושלמי בשבת מביא מעשה על ר' חייא שראה אחד תולש עשב בשבת. הלך למחר וכתב לו מחלליה מות יומת. וקשה למה המתין למחר ולא הלך לומר לו מיד? וכן למה למחר כתב ולא הסתפק באמירה? וי"ל, אומר הגאון ע"פ מגילה כד. דאיתא שם שרבי חייא קרא לאות ח ה ובמקום וחיכיתי קרא והיכיתי. ולכן אם רבי חייא היה אומר להם מיד זה היה נשמע מהלליה מות יומת, ולכן חיכה למוצ"ש ואז כתב.

לא טו. ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון. תיבת יעשה כאן נכתבה בלשון שיעשה מאליו המלאכה והייתכן שכך הוא? י"ל, אומר הטורי זהב על התורה, דהנה מציינו בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בגדר שדהו ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא ונמנע ולא גדרה ונעשה לו נס ועלה בו צלף שממנה היתה פרנסתו וכו' גמ' בשבת קנ: וא"כ י"ל שהתורה אומרת לנו ששת ימים יעשה מלאכה והיינו שיעשה לבד וזאת בתנאי שביום השביעי שבת שבתון קודש לה' שאף במחשבה שלך תשבות לה' ולכן גם כפל וכתב שבת שבתון.

לא יז. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי. וקשה מאוד מדוע כאן כתוב רק שמים וארץ, ואילו בפרשת יתרו כתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס. למה כאן התעלם מהים? וי"ל דאיתא בירושלמי בע"ז שאלכסנדר מוקדון לקח נשר עלה עליו ועף יחד אתו לשמים עד שראה את כל העולם ככדור ומשם צייר שהוא עצמו מחזיק בכף ידו את כל העולם חוץ מהים, ואומרים המפרשים על הירושלמי שאת הים הוא לא צייר כי גם הגויים מודים שאת הים הקב"ה עשה. והנה כאן ברש"י פסוק יג את שבתותי תשמרו כי אות היא בני וביניכם לדעת כי אני ה', כותב רש"י שהכוונה היא שהאומות ידעו כי אני ה'. וכיוון שכאן זה הולך על ידיעת האומות הרי הם כבר יודעים שהקב"ה עשה את הים, אז מה שצריך לידע אותם זה רק שה' עשה גם את השמים והארץ.

לב א. וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר וגו' כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו. תיבות מן ההר מיותרות לכאורה דמאי נפק"מ אם ירד מההר או ממקום אחר? ואולי יש ליישב, אומר רבי שלמה קלוגר, שזאת גופא היתה הטעות של כלל ישראל, דהנה אמרו חז"ל שכפה עליהם הר כגיגית, והיינו ההר עמד באוויר למשך זמן קבלת התורה שהוא מ' יום שמא לא יקבלו את התורה, אולם ברגע שמשה קיבל לידיו את התורה חזר ההר למקומו כיוון שכבר קיבלו ולא יכלו לחזור בהם, ומשה ירד רק למחרת. וזהו וירא העם כי בושש משה לבא מן ההר היינו שהוא מתאחר מההר כי ההר כבר חזר יום לפני ירדתו ואז אמרו כי זה האיש משה לא ידענו מה היה לו.

לב ב. פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם. איתא בפרקי דר' אליעזר פמ"ה שהנשים לא רצו לפרוק נזמי הזהב למעשה העגל לכך זכו לשכרן שהן משמרות ראשי חדשים יותר מהאנשים, ומובא דין זה בכל ספרי הפוסקים בהלכות ראש חודש. והנה באבודרהם מביא מדרש שעל שם שנזדרזו הנשים לנדבת המשכן זכו לנ"ל. וקשה האם הטעם הוא עגל או משכן? וי"ל שעגל זה עדיין לא ראייה כי אולי י"ל שהם לא רצו להביא נזמיהן כי הם חסו על ממונן וכרש"י כאן. אבל כשהתברר שבמשכן הן הזדרזו לתת א"כ הן לא חסות על ממונן, סימן שגם בעגל מה שהם לא הביאו זה בגלל שהם חסו על כבוד ה'.

לב לא. אנא חטא העם הזה חטאה גדולה. יש להבין מדוע הגדיל משה רבינו את החטא ואמר חטאה גדולה, היה לו להמעיט כדי לסנגר על עם ישראל. וי"ל שהכלל הוא שחטא הוא בשוגג, וא"כ זאת היתה כוונת משה חטא העם חטאה גדולה והיינו שוגג גדול לכן יש למחול ולסלוח להם. האדמו"ר מבעלז.

לב לב. אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך. הלשון כאן קשה כי לכאור צריך לכתוב אם תשא חטאתם מוטב, ואם אין מחני וגו'. וי"ל ע"פ רש"י שכותב שאחרי חטא העגל אמר הקב"ה למשה לך רד מגדולתך כי כל הגדולה היא בשביל ישראל, ומשה בא להתפלל להקב"ה והוא חשש מנגיעה כאילו הוא מתפלל בשביל גדולתו, ולכך הוא אמר לקב"ה גם אם תשא וגם אם לא תשא חטאתם, מחני מספרך, ז"א שלא לכבודי אני מתפלל כי ממ"נ אני רוצה שתמחוק אותי מספרך, ולכך אמר אם תשא חטאתם וגם אם אין אז מחני נא.

לב. לג - לד. ואם אין מחני נא מספרך ויאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי אמחנו מספרי. וי"ל, אומר האדמו"ר מוהר"ש מבעלז, דביאור הפסוק הוא כך הנה איתא בגמ' בשבת דהמשבר כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז ולכך שבר משה את הלוחות ואמר להקב"ה ראה גם אני כביכול עובד ע"ז, ולכך אם תשא חטאתם בסדר ואם לאו מחני נא מספרך, תמחוק גם אותי שגם אני עובד ע"ז. וע"ז עונה הקב"ה בלשון תימה מי אשר חטא לי אמחנו מספרי? דהיינו האם מי שחוטא לי אני אמחה אותו מספרי?! כיוון שהחטא הוא בשבילי אני לא אמחה אותך מספרי.

לב לד. וביום פקדי ופקדתי. מבואר בתורה (וכ"ה בחז"ל וברש"י כאן) שהקב"ה יעניש אותנו על חטא העגל בזמן שנעשה עבירות אחרות ונצטרך להיענש, אז נענש גם על חטא העגל. משמע דבלא"ה לא נענש על העגל, ולמה? י"ל, אומר רבי שלמה קלוגר, הנה כתוב בחז"ל שאלו שעשו את העגל היו הערבים רב' שאותם הרגו בני לוי, שאר היהודים לא חטאו בעגל רק היו צריכים להיענש כי לא מחו ועליהם משה התפלל. וא"כ י"ל שהרי על מה שלא מחו הם עברו רק על עשה, ועל עשה לא נענשים בעוה"ז אלא בעידנא דריתחא (מנחות מא.) וא"כ משה התפלל כדי שלא יהיה עידנא דריתחא באותו הרגע אבל אם יחטאו שוב יחזור עידנא דריתחא, אזי וביום פקדי ופקדתי גם על חטא העגל.

לג יז. ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דיברת אעשה. אמרו חז"ל כל הנביאים התנבאו ב'כה' הוסיף עליהם משה שנתנבא ב'זה הדבר'. הנה כשחטאו בני ישראל בעגל אמר לו הקב"ה לך רד מגדולתך ברכות לב. וכשירד משה מגדולתו ג"כ התנבא בכה כמו שנאמר ויאמר להם כה אמר ה' עברו ושובו וגו' וכעת כשנתרצה לו הקב"ה אמר לו גם את הדבר הזה אשר דיברת, והיינו מה שהתנבאת בלשון זה הדבר, אעשה, כלומר שאני אשיב אותך למדרגה הקודמת שתתנבא בזה הדבר. בעל המנחת חינוך.

לד ו. ורב חסד ואמת. הנה ביג' מידות של רחמים אנחנו מזכירים ורב חסד ו'אמת'. וקשה הרי אמת הוא לא רחמים אלא הוא דין כי אם הולכים לפי האמת הרי מגיע לנו עונשים גדולים? וי"ל דהנה הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ומעניש אותם על עבירות קלות מאוד עונשים כבדים, כמו שראינו הרבה בתורה אצל ראובן שבלבל יצועי אביו ואצל משה ועוד. והנה ישנם כאלה שהם לא באמת צדיקים הם רק מתנדנדים חזק בשמו"ע וכדו', עושים בגלוי מעשים עם הרבה רעש ופרסום, אבל בתוך הבית הם קשים ומנהגם רע. ואם הקב"ה יתנהג עמם כמו שהם נראים אז הם ייענשו קשות. מה עושה הקב"ה, הוא מתנהג עמם באמת, היינו כמו שהם באמת שווים, וכך הוא מעניש אותם פחות ולא כמו שהם נראים צדיקים וזהו מידת רחמים.

לד ח. וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו. איתא במדרש (רוב המדרשים כאן ביארו כן ועיין ברבינו בחיי וחזקוני) למה משה מיהר? משום ששמע פוקד עוון על שלשים ועל רבעים הוא פחד שמא הקב"ה יפקוד על חמישים וכו' מיד הוא מיהר כדי לעצור את חרון האף. וקשה הא מבואר בחז"ל שפוקד עוון על שלשים ורבעים הוא אחד מיג' מידות של רחמים, שהוא רחום ולא פוקד כל העונשים על אדם אחד, אלא מפזר אותם בהרבה דורות שלא יוצר מצב שאחד יקבל עונש גדול, ומאחר שמידה טובה היא למה נתיירא משה? וי"ל, אומר החיד"א ע"פ שבת קכו:, מפנים אפי' ארבע וחמש קופות ופריך

השתא חמש ארבע מיבעי, ומתריצין ארבע וחמש כדאמרי אינשי ואפי' טובא, אבל אם מפרט ארבע חמש ושש אז הכוונה היא בדווקא. וא"כ כשהקב"ה אמר על שלשים ורבעים, מיד רץ משה לעצור כדי שלא יהיה שלוש בלבד, אלא רצה שישאר כדאמרי אינשי ארבע וחמש ולא יותר, והיינו לכל הדורות.

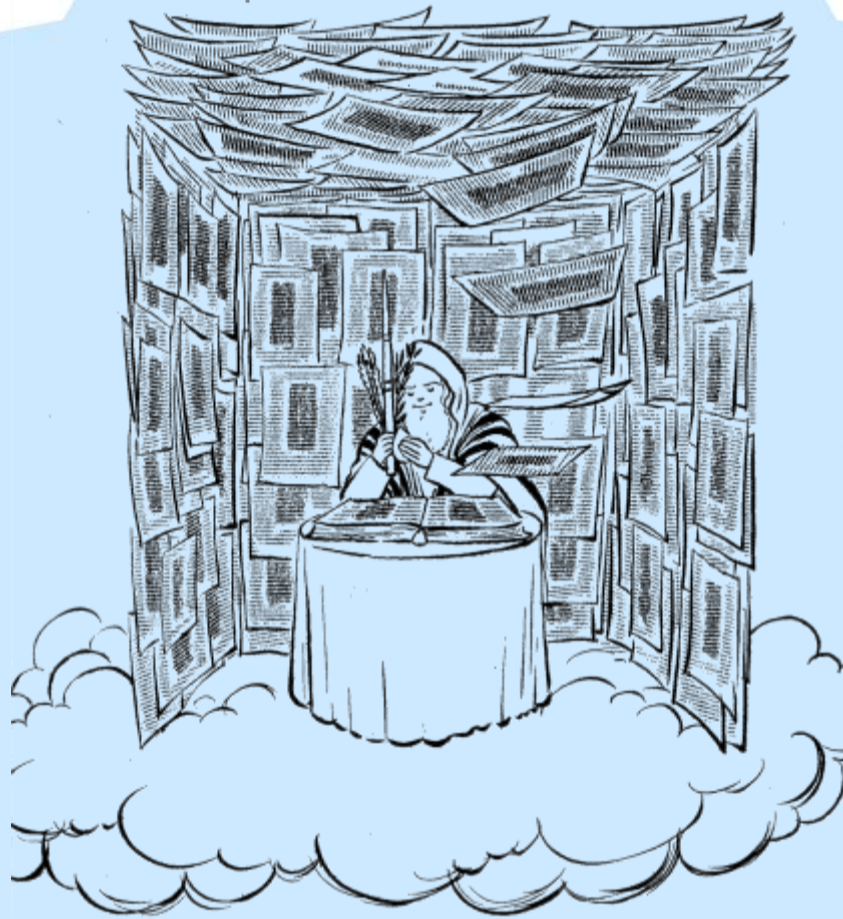
לד יא יג. שמור לך את אשר אני מצווך היום. כי את מזבחותם תתצון ואת מצבותם תשברון ואת אשריו תכרותון. הטעם שנאמר כאן מיד לאחר חטא העגל להכרית את הע"ז של הכנענים, י"ל ע"פ הגמ' בע"ז נג: שהיא שואלת איך יכלו הכנענים לאסור את עצי האשירה שבארץ כנען הלא אר"י ירושה לנו מאבותינו והעצים שייכים לישראל ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ותירצה שם הגמ' שכאשר ישראל עשו את העגל אז גילו דעתם שניחא להם בעבודת כוכבים ורק אז נאסרו האשרים וכאילו הכנענים קיבלו רשות מישראל לעבוד ע"ז בשליחותם. ולכן מיד לאחר שחטאו בעגל בא הציווי לשרוף את האשירה ולכן גם כתב את אשר אני מצווך היום דוקא כי עד היום לא נאסר. אור יקרות. ועיין עוד במשך חכמה כעין זה.

לד יז-יח. אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור. קצת תמוהה הסמיכות בין הפסוקים הנ"ל כי מה הקשר בין ע"ז לפסח? וי"ל, אומר האמרי אמת, דהנה איתא במגילה יב שהטעם שהתחייבו כליה בימי אחשוורוש הוא משום שהשתחוו לצלם. ובמגילה טו איתא שמרדכי ביטל את יום הראשון של פסח וציווה להתענות בו בגלל שהשתחוו לצלם. וזה מה שכתוב אלוהי מסכה לא תעשה לך כדי שאת חג המצות תשמור. (עו"ל בדרך צחות שבפסח יש הרבה מחמירים ומדקדקים במצוות עד כדי כך שכשרואים שמישהו מבני ביתם שלא נהג כחומרם הם מתמלאים כעס, וכל הכועס כאילו עובד ע"ז. ולכך נאמר לא לעבוד ע"ז אפילו בחג הפסח.)

לג כ. ויאמר לא תוכל לראות פני כי לא יראני האדם וחי. לכאור יש לתמוה הלא ממ"נ אם ה' רוצה שיראה אותו ויחיה הרי הוא יכול לעשות את זה. ואם נאמר שאין למשה זכות לראות את ה' היה צ"ל כי אין אתה ראוי לראותני? וי"ל, אומר רבי צבי פסח פרנק, הנה איתא בחז"ל (ספרי דברים שנו. ובעוד מקומות) שבכדי שלא יהיו טענות לאומות העולם הביא הקב"ה לאומות נביא כמשה וזהו בלעם. ואיתא בבבא קמא לח. תוד"ה האדם שכל מקום שכתוב ה'אדם הכוונה גם לנכרי ורק כשכתוב אדם הכוונה לישראל בלבד. וא"כ הקב"ה משיב למשה כיוון שלא יראני ה'אדם והיינו בלעם הנכרי לכן אני לא יכול שגם אתה תראני, כי אם אתה תראני תהיה לגויים טענה שבלעם לא ראה, אבל בעקרון משה יכל לראות ולחיות.

לד כב. וחג האסיף תקופת השנה. יש לעיין מה הטעם איך אנו עושים את חג הסוכות (האסיף) בפסח מאחר והחג הוא זכר ליציאת מצרים וענני הכבוד. מתרץ הגאון (מובא על הב"י תחילת הלכות סוכה) כיוון שלאחר שחטאו ישראל בעגל פסקו ענני הכבוד, ורק בטו תשרי חזרו ענני הכבוד בעת שהחלו בבניין המשכן, ולכך כיוון שמצוות סוכה היא זכר לענני הכבוד עשו זאת בתשרי. ולפי"ז י"ל נמי למה בחומש שמות נקרא חג הסוכות חג האסיף, ואילו בספר ויקרא ודברים הוא נקרא חג הסוכות, כי בשמות זה היה קודם שחזרו ענני הכבוד אז החג היה חג האסיף, ואילו בספר ויקרא ודברים זה היה לאחר שחזרו ענני הכבוד אז נקרא חג הסוכות שהסוכה היא זכר לענני הכבוד.

מאת רבי מאיר שמחה מדוינסק. וע"ע מה שהבאנו בזה בפרשת יתרו. **לד כד.** כי אורישי גויים מפניך והרחבתי את גבולך וגו' בעלותך לראות את פני ה'. אפשר לומר שהפסוק בא לרמז על אחד מעשרה ניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש והוא 'עומדים צפופים ומשתחוים רווחים' ול"א אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים. וד"ז מרומז בפסוק: כי אורישי גויים מפניך, אז והרחבתי את גבולך בעלותך לראות את פני ה'. וכשנחרב ביהמ"ק התכווצה כל הארץ, כמבואר בגיטין נז.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה בנושא: אין נזק מקיום המצוות

בפרשת השבוע מובא העניין הזה שבשעת קיום מצוות אין לאדם לחשוש שיאונה לו כל רע: וכך כתוב בפרשה לד כג כד. שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה', וכו' ולא יחמוד איש את ארצך בהעלותך לראות את פני ה' שלוש פעמים בשנה. אומרת הגמרא (פסחים ח:): איסי בן יהודה אומר: כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך - מלמד שתהא פרתך רועה באפר (באחו) ואין חיה מזיקתה, תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה. והלא דברים קל וחומר, ומה אלו שדרכן להנזק אינן ניזוקין, בני אדם שאין דרכן להנזק על אחת כמה וכמה. אומרת הגמרא: שגם בחזרתן מהעליה לרגל לא יהיה להם נזק.

וכן איתא במדרש שיר השירים (פרק ז ב) אמר רבי ברכיה: כך דרשו שני גדולי עולם, ר' אליעזר ור' יהושע אמרו: מה היה היופי בעלייתך לרגל? שהיו נועלין בעד כל הצרות, שבזכות עלייתך לרגל, נעלו את הצרות שעלולות לפגוע בהם. מביא המדרש: מעשה באחד ששכח לנעול דלתו ביתו ועלה לפעמי רגלים, וכשבא מצא נחש קשור בטבעות דלתותיו.

שוב מעשה באחד ששכח ולא הכניס תרנגולתו לתוך ביתו, ועלה לרגל, ובא ומצא החתולות מקורעות לפניו. שוב מעשה באחד ששכח ולא הכניס את ערימת החטים לתוך ביתו, ועלה לרגל וכשבא מצא אריות מקיפין את הערימה. אמר רבי פינחס: מעשה בשני אחים עשירים שהיו באשקלון והיו להם שכנים רעים מאומות העולם, והיו אומרים: מתי יעלו יהודים אלה להתפלל בירושלים, ואנו נכנסים ובוזזים את בתיהם ונוטלים כל מה שיש להם. וכשהגיע זמן הרגל, עלו שני האחים לבית המקדש, וזימן להם הקדוש ברוך הוא מלאכים כדמותם, והיו נכנסים ויוצאים בתוך בתיהם. כשחזרו האחים מירושלים, שלחו לשכניהם מתנות ממה שהביאו מירושלים. אמרו להם השכנים היכן הייתם? אמרו להם בירושלים. ומתי עלייתם? אמרו להם ביום פלוני. ומתי חזרתם? אמרו להם ביום פלוני, ואת מי הנחתם בביתכם? אמרו

להם לא הנחנו שום אדם. אמרו: ברוך אלוקיכם היהודים שלא עזבם, ולא יעזבם לעולם. (ירושלמי פאה ג ז שיר השירים רבה ז א ילקו"ש כי תשא).

העמים כולם יכלו לראות מידי חג ומועד, איך הקב"ה שומר על עם ישראל, כאשר כמעט כל העם עלה לרגל לירושלים, והשאירו מאחוריהם ארץ שוממה וריקנית מתושבים, עם בתים מלאים, ושדות וכרמים ללא משמר, לכמה ימים. ובפרט במוצאי שנת שמיטה, כאשר הצטוו כולם להקהל, אנשים נשים וטף, שכל העיירות התרוקנו לגמרי, ומדרך הטבע היה צריך להיות, שלעת כזאת

מיד יבואו זרים לכבוש את המקום, ולפחות השכנים הגויים יבואו לשדוד ולחמוס, ובעלי חיים יוכלו למצוא את מזונם בנקל בשדות ובחצרות, כשאינן מי שירחיק אותם, אבל הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ולא יחמוד איש את ארצך. ומאידיך, מי שלא עלה לרגל, חמדו אחרים את נחלתו כמו שמצינו אצל נבות היזרעאלי.

בשיחה שמסר רבי גדליה אייזמן אמר: הנה בכל הנוגע לעבודה ולעליה בעולם הזה, ישנו יסוד חשוב, שכשעומדים לפני נסיון קשה ברוחניות ונדרשים להקריב הקרבה של ממש עבור קיום מצוה, או הימנעות מעבירה, אזי הדרך הטובה ביותר לעמוד בניסיון, היא לא להכריח את עצמו להשלים עם ההפסד, ולחזק את כוחו לעמוד בו, אלא להפנים את האמת הגדולה, שלמעשה אין כאן שום הקרבה והפסד, משום שמקיום מצוה לא מפסידים, והאדם איננו נדרש לשכנע את עצמו שכדאי וראוי להפסיד בשביל מצוה, אלא רק להשתכנע שההפסד כולו הוא רק דמיון ואחידת עינים מכח חשכת הלילה של העולם הזה, אבל בפועל אין כאן שום הפסד. נביא להלן סיפורים מכל הדורות איך הקב"ה שמר על מי שקיים מצוות וכן על הרכוש שלהם.

בספר הכל לאדון הכל מספרת בתו של הרב יעקב יוסף הרמן על עליית הוריה מאמריקה לארץ ישראל. אבא ואמא היו אמורים לעגון בנמל חיפה ביום רביעי ט"ו באלול, בהיותם בלב ים קיבל רב החובל הוראות להפליג בנתיב עוקף, מחשש שמא מוקשו מימי הים התיכון מפאת המלחמה העומדת בפתח, במקום להגיע כמתוכנן ביום רביעי, עגנה האניה בנמל ביום שישי יז' באלול שעה אחת לפני השקיעה. שעות אחדות קודם לכן פרצה מלחמת העולם השנייה, עם פלישת גרמניה לפולין. רמקולים האיצי בנוסעים לעזוב מיד את האניה. כל המטענים יפורקו על הרציף והנוסעים אחראים לפנותם במהירות האפשרית. מהומה שלטה בכל! הורי היו מודאגים ביותר איך יוכלו לטפל במטענם כשעליהם לעזוב מיד את הנמל כדי להגיע בעוד

מועד למארחיהם, אבא תפס במזוודה שהכילה את ספר התורה ואת הטלית והתפילין שלו, ואמא לקחה את תיק היד, הם פילסו דרכם ברציף, וביקשו לראות את הקצין האחראי. הקצין האזין להסברו של אבא שאמר מעולם לא חיללתי שבת. להגיע לארץ הקודש ולחלל את השבת כאן, לא בא בחשבון? דמעות שטפו את לחייו של אבא, הקצין ענה בקיצור נמרץ רבי, פרצה מלחמה, עליך לקחת זאת בחשבון. רק חתום על דרכונינו והרשה לנו ללכת, ניקח את מטעננו עם צאת השבת, ביקש אבא. זה בלתי אפשרי אנו מפנים את האניה ומשאירים את החבילות על הרציף, כשעוזבת האניה את הנמל חייב גם הרציף להיות מפונה. לא איכפת לי מחפצינו. רק החתם את דרכונינו כדי שנוכל לעזוב. הקצין הסתכל באבא במבט מוזר כמה מזוודות יש לך? שישה עשר ארגזים בתא המטען, ותשע מזוורות בתאנו. מה?! האם אתה מבין שברגע שאתה עוזב, ישאר מטענך על הרציף מבלי שמישהו יהיה אחראי עליו? עד מחר בערב לא יישאר זכר לחפציק. הערבים ישדדו את הכל, אמר הקצין בהדגשה. אין לי כל ברירה, השבת כמעט נכנסת, עלינו להגיע העירה בזמן, אנא אנא, רק החתם את דרכונינו והנח לנו ללכת. הקצין הביט באבא בתדהמה כשהחתיים את דרכוניהם ואישר את ניירותיהם. אבא אוחז במזוודה שהכילה את ספר התורה, ואמא מחזיקה בתיקה, תפסו מונית והגיעו לבית המארחים בדיוק בזמן, כדי להדליק נרות שבת. במשך כל השבת היתה רוחו של אבא מרוממת, שוב ושוב אמר לאמא הקב"ה עושה כל דבר למעני, מה אוכל אני אי פעם לעשות עבורו? סוף סוף נפלה לידי הזכות לקיים את מצות 'ובכל מאודך' ולקדש את שמו. לאמא קשה היה להשתתף בהתרוממות רוח זו במלואה, היא היתה תשושה פיזית ובודדה נפשית, אבדן כל רכושה היה גלולה קשה לבליעה וכו'. במוצאי השבת לאחר שעשה אבא הבדלה, אבא הלך לנמל. בנמל שררה אפלה מוחלטת: אך בקצהו המרוחק של הרציף הבחינו באלומת אור קטנה.

משהתקרבו, הצטלצל באוזניהם קול חד במבטא אנגלי: מי שם? אבא קרא: אחד הנוסעים מהאניה שעגנה אתמול בשעות אחר הצהריים המאוחרות. השומר האנגלי קרב אליהם מה שמך? שאל קצרות. יעקב יוסף הרמן, ענה אבא. אכן, אכן, הגיע הזמן שתופיע כאן. הובטח לי שתבוא ברגע שתשקע השמש, איחרת בכמה שעות, הייתי אחראי על מטענך למעלה מעשרים וארבע שעות. מפקדי איים לכרות את ראשי אם יחסר כהוא זה מחפציק. הואל נא לבדוק אם הכל בסדר וחתום על ניירות אלה. בבקשה סלק הכל מכאן במהירות האפשרית. אני תשוש לגמרי.

עם סיום מלחמת העולם השנייה עלה רבי אברהם ישראל ארנברג לארץ. וכך סיפר, במהלך נסיעתנו הגענו בערב שבת לעיר הנמל ונציה שבאיטליה, וכעבור כמה שעות נכנסה שבת. בבוקר יום השבת באו רוכלים איטלקים עם מרכולתם, סחורה משובחת שאין להשיגה בארץ ישראל. הסחורה המשובחת היתה תפוחי עץ. אנשים שכחו שהיום שבת, וקנו מהכסף שהיה להם עשרות ארגזים של תפוחים. וידעו שיכולים למכור זאת בארץ ישראל ברווח נאה. אך אני עצרתי את עצמי, שהרי שבת היום. וכל הנוסעים ניגשו אלי מתוך רחמים, אולי אני רוצה שילוו לי כסף שאוכל לקנות ארגזי תפוחים. הודתי להם מכל הלב, והסברתי להם בעדינות שהיום יום שבת קודש. בסוף מחמת תקלה, האוניה התעכבה עוד יום. ביום ראשון עדיין היינו בנמל, אותם רוכלים חשו לנמל שוב עם ארגזי תפוחים, ירדתי עם מעט הדולרים שהיו ברשותי ונכונה לי הפתעה, הקונים היו מועטים, שכן כולם כילו את כספם ביום השבת, ולפיכך מחיר התפוחים ירדו, היה לי זמן לבחור את התפוחים הטובים. לאט לאט בחרתי את הטובים ביותר, מילאתי את תאי בכמה ארגזים, ביום שישי אחה"צ הגענו לנמל חיפה. ביום ראשון הופיעו סוחרים שחפצו לקנות מהעולים החדשים את הניתן לקנות. המטענים הוצאו מבטן האוניה, כשהוצאו התפוחים חשכו עיני בעליהן, מקצתן רקובין, מקצתן נראו כצלויים באש, לא היה אף תפוח אחד ראוי לאכילה, ונאלצו לזרוק את כל התכולה לים. לעומת זאת התפוחים שלי, היו תאוה לעינים, טובים וטריים, מכרתי אותם ברווח טוב, ובכסף שקיבלתי סייעו לי ולבני ביתי בישובינו בארץ ישראל.

מסופר על המשגיח רבי משה אהרן שטרן שכל פעם ששהה בשוויץ התפלל במנין מסויים. יום אחד חשב שמכיון שמשנתנה השעות, ויתכן שבאותו בית הכנסת יאחרו את זמן קריאת שמע, החליט להתפלל במנין של בית הכנסת אחר. לאחר כמה שעות פגשו משולח, שאמר לו: ר' משה אהרן אתם ביש מזל, באותו בוקר הגיע נדיב מסויים מצרפת וחילק לכולם מאה פראנק, ובגלל שלא הייתם במנין הפסדתם את הנדיב. אמר לו אבא, לא יתכן כדבר הזה שבגלל שלא רציתי להפסיד זמן קריאת שמע אפסיד כסף?! אמר לו האיש, אתם עם הבטחון שלכם. אני בלי הבטחון קבלתי מאה פראנק, ואתם עם הבטחון לא קבלתם כלום. באותו רגע חשב לעצמו סיפר אבא רבונו של עולם: הראה ליהודי זה, שלא יתכן שנפסיד בגלל קיום מצות קריאת שמע. לעת ערב הלך להתפלל במנין שמתפללים לפני השקיעה, כשנכנס שם ראה את המשולח שהעיר לו באותו יום, עם הסיפור של הנדיב. ואמר לו ראה פלא אותו הנדיב מתפלל כאן עכשיו. לאחר התפלה נגשתי אליו ואמרתי לו על ישיבת קמניץ ונתן לי מאה פראנק. כשאני ממתין למעריב ביני לביני למדתי משניות. אותו נדיב שאל את הגבאי אם הוא מכיר אותי? והנ"ל אמר לו כנראה שאני אדם ישר. פתאום ניגש אלי הנדיב ונתן לי עוד שלש מאות פראנק. לאחר מעריב קרא לי הנדיב ואמר לי: אני הגעתי מצרפת עם סכום כסף לחלק לצדקה, נשאר לי עוד אלף פראנק, ומכיון שאני הלילה חוזר לצרפת, ושמעתי שאתה אדם ישר, קח לך את האלף פראנק שנשאר בידי. אותו משולח עמד נדהם, ואמר: רבי משה אהרן, חטאתי בדבורי, אתה עם הבטחון שלך עשית אלף וארבע מאות פראנק, אילו באת בבוקר ביחד עם כולם לא היה שואל עליך, היית מקבל כמו כולם מאה פראנק. לאחר ששמרת על זמן קריאת שמע ולא באת לבית הכנסת הזה, הקב"ה סיבב בידך להתפלל כאן, ואז שאל עליך וקיבלת סכום הגון.

פעם כשבא הרב מפונביץ' לפרנקפורט סידר עבורו רבי יעקב רוזנהיים ראיון אישי עם יהודי עשיר מופלג, ששהה בקצה האחר של המדינה. סיפר הרב זצ"ל, הראיון שלי עם הנדבן נקבע לשעה 8.30 בבוקר, נסעתי אליו ברכבת לילית ושהיתי בסוף הלילה במלון אורחים מקומי. כשהאיר היום ארע לי מה שלא קרה אצלי אף פעם: מרוב עייפות התעוררתי מאוחר. ומועד הראיון שנקבע לי עם העשיר ממשמש ובא. חככתי בדעתי מה לעשות, ללכת קודם אל האיש בגלל מצוה דרבים עדיפא, שהרי הכסף מיועד לצורכי הבחורים, או להתפלל שחרית תחילה? לבסוף החלטתי תפילה קודמת. כשסיימתי

את התפילה כבר עברו מחוגי השעון את השעה 9.00 הלכתי אל מקום המיפגש שנקבע בתיאום מראש, ולא מצאתי שמה אף אחד, התעכבתי באתר עוד כחצי שעה והאיש איננו, היה ברור לי שהקולר תלוי בראשי, מן הסתם בא העשיר בשעה המדויקת והתאכזב כשלא מצא אותי. אך הנה לפתע מגיחה מולי דמות אדם נושף ומיוגע מפני הריצה: יסלח נא הרב, בשום אופן לא אדע להסביר את התנהגותי, קרה לי היום מה שלא קרה מעולם, אחרתי להקיץ מן השינה, אחרתי בשעה שלמה. וכמובן מאליו הוסיף הרב כמעט בלחישא, מרוב רגשי אשמה ביקש הלה להפיס את דעתי, ושלשל לידי תרומה כספית גדולה, שהספיקה לכסות חלק הארי מהוצאות הישיבה במשך חדשים רבים. רק לחשוב שהייתי מגיע מוקדם ברור שלא הייתי מחכה כ"כ הרבה שעות כי הייתי צריך לחזור לתפילה.

רבי שמואל שטרניס התגורר בגרמניה, לפרנסתו עסק ר' שמואל בניהול בנק קטן. כדי לנהל בנק קטן היה צורך בשלשה דברים, א' רשיון מהממשלה, ב' קבלות רשמיות, ג' חליפה בעלת שני כיסים לכל הפחות, כדי לשכן בהם את כספי הפקדונות. ואכן ר' שמואל ניהל את חליפתו (הבנק) ביד רמה, אנשים רבים סמכו עליו והפקידו בידיו את כל חסכוניותיהם, והוא פירנס את משפחתו בריח. בוקר אחד היה זה יום שישי לבש ר' שמואל את בגדי השבת לרגל שמחת ברית מילה שערך אחד ממקרוביו, ולאחר ברית המילה עסק ר' שמואל בעסקיו משך מספר שעות, בליל שבת קודש ר' שמואל סיים את תפילת ליל שבת והחל לצעוד אל ביתו, כאשר לפתע הבחין כי כיס מעילו

תפוח, לתדהמתו הרבה התברר לו, כי כל כספי הפקדונות שהופקדו בידי הצוררים בחבל ובשקיק בד, נמצאין בכיס מעילו. בו ברגע עצר ר' שמואל מהילוכו, עיניו רשפו, ליבו הלם, ורקותיו פעמו בחזקה, כל חייו עמדו על כף המאזניים, השלכת שקיק הבד כמוה כהשלכת כל עתידו לנהר גועש, הוא כבר צפה בדמיונו את המוני הלקוחות, איכרים, סוחרים זעירים, אנשים שחסכו מפת לחמם כדי לרכוש תפילין לבנם יקירם, כולם עומדים בפתח ביתו וזועקים חמס... גזלן... גנב ופושע, החלו להישמע במהרה, ותוך דקות מספר ירוקן ההמון הזועם את תכולת ביתו, וישליך אותו ואת משפחתו מדירתם ויעשו בה שמות. אחוז בשרעפיו עמד ר' שמואל בטיבורה של העיר, בפנית קרן רחוב הומה, הוא החליט, ידיו לא רעדו, בטנו לא צבתה, לבו פעם בקצב סדיר ורגוע, וארשת פניו שלווה היתה כאילו לוגם הוא כעת כוס חמין בהפסקת הצהרים. ר' שמואל ניער מעליו את מעילו, וצפה באדישות בצרור הכסף שנשמט מכיסו. ר' שמואל המשיך בהילוכו לעבר ביתו, ולא פנה להביט אף לא פעם אחת לעבר האוצר שברגע זה הופקר לגורלו, לבטח לא יחלפו מספר דקות וחיוו של גוי קרסלאוי ישתנו מן הקצה אל הקצה. כאשר ר' שמואל נכנס אל ביתו כששמחה עצומה אופפת את כולו, בני ביתו לא ידעו מאומה על שאירע ברחוב, וכך חלפה לה השבת על משפחת שטרניס בטוב ובנעימים. לאחר ההבדלה ר' שמואל הלך למקום ששם זרק את כל הכסף, ואכן במשך שבת שלימה איש לא נגע בכספו של ר' שמואל, אין צורך לתאר את השמחה העצומה שהשתררה בבית משפחת שטרניס, כאשר אבי המשפחה נכנס אל הבית כשכיס מעילו תפוח, ועל פניו החיוך הנצחי.

למחרת עבר באיזור שר האוצר ששמע כי יהודי ישר ונאמן מנהל בנק באזור זה, ובו במקום הוא החליט שכל כספי אוצר המדינה יופקדו בבנק של ר' שמואל. הפעם כבר היה ר' שמואל זקוק למספר כיסים עמוקים ורחבים, עד מהרה נפוצה השמועה כי מושל המחוז הביע את נאמנותו בבנק שטרניס, ותוך שנים מספר היה ר' שמואל לעשיר מופלג ומפורסם. לימים הוא הקים את חצר שטרניס המפורסמת, ובה הושיב עשרה משפחות תלמידי חכמים שר' שמואל מימן אותם מכספו. בחצר שטרניס התגוררו צדיקים וגאוני עולם, בהם הגאון ר' יצחק (איצלה) בלזר תלמידו של רבי ישראל מסלנט, (יש תמונה מפורסמת של רבי איצלה בלאזר עולה במדרגות לביתו שבחצר שטרניס) והגאון ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל רבי שניאור זלמן בעל התורת חסד מלובלין, רבי צבי פסח פרנק רבה של ירושלים, ורבי שמואל

תפילינסקי. כיום חצר שטרניס, מכונה שכונת מוסררה, הנמצאת מזרחית לשכונת מאה שערים. לאחר שהערבים שכבשו את האיזור כינו אותה כך, "מוסררה" על שם בעלי המוסר שהתגוררו בה.

היתה בפולין ילדה להורים שלא שמרו שבת, והנה באותה עיירה פתחו סניף של בית ספר בית יעקב בהנהלת הרבנית שרה שנירר וכיון שהיה זה קרוב לביתם שלחו ההורים את הילדה לבית הספר הזה. הבת עשתה חיל בלימודה, והחליטה כמובן לשמור שבת כהלכתה, הוריה לא שמרו שבת ומכל מקום לא הפריעו לה לשמור שבת. והנה שבת אחת הוצרכו הוריה לנסוע לדרך רחוקה, אמרו לבתם, אנחנו צריכים לנסוע ואנו מבקשים ממך באופן חד פעמי, שתשבי בחנות ותמכרי. הבת החליטה שהיא תפתח את החנות, בשביל מצוות כיבוד אב ואם, אבל לא תמכור כלום, תשב כל היום בחנות, תתפלל ותקרא תהלים. ההורים נסעו, והבת נכנסה לחנות, והנה הגיע גוי שגר בסביבה שרצה לקנות כלי קטן מנחושת שהיה מונח בחנות ששוויו אינו מגיע לכמה פרוטות בודדות. שאל הגוי למחירו של הכלי? והבת שלא רצתה לחלל שבת, אמרה לו מחיר מופרז כדי שלא יקנה את הכלי ששורה כמה פרוטות, אמרה לו הבת זה עולה 100 זלוטי מחיר מופקע ועצום שהגוי בודאי לא יקנה. הגוי המופתע מהמחיר ניסה להתמקח, אך לא הועיל לו כלום, אמרה לו הבת פחות מהסכום הנ"ל אני לא מוכרת. עברה עוד שעה והגוי חזר שוב, והחל להתווכח על המחיר, אם ההורים שלך היו פה אמר הגוי, כבר הייתי קונה את הכלי בכמה פרוטות, אך מאומה לא עזר, פחות

ורצתה לתת ג"כ מתנה, וכשלא מצאה דבר ערך נתנה לה תפוח יפה שעמד על השולחן, עטפה אותו בזריזות ונתנה לה. ברומניה, תפוח שווה הרבה, וכך נפרדה ממנה. כשנכנס הרב לביתו סיפרה לו אשתו מה שהיה וכו', אל הרב איך עשית זאת? הרי התפוח הוא של שנת שמיטה הוא קדוש בקדושת שביעית, ואסור להוציא פירות של שמיטה לחוץ לארץ, לכן לכי מהר אחרי העוזרת הרומניה שתחזיר את התפוח.

ואכן הרבנית יצאה מהר לתחנת האוטובוס לתפוס אותה, והנה הגיע האוטובוס והרבנית צעקה לה שלא תעלה, אבל הרומניה לא התייחסה ועלתה לאוטובוס, הנהג שראה אשה צועקת חיכה לה, עלתה מיד הרבנית לאוטובוס וניגשה אליה ובקשה את התפוח. אבל אז עשתה הרומניה תנועות של הכנעה, אל תעשי לי מאומה אני יחזיר לך את כל מה שלקחתי. התברר שהרומניה לקחה את כל התכשיטים של הרבנית שקיבלה לחתונתה. למרות ההלם שאחז בה, לקחה את התפוח וכמובן גם את התכשיטים, שמחה שכל תכשיטיה חזרו אליה בזכות שמירת המצוות. שומר מצוה לא ידע דבר רע.

מהמחיר הנ"ל אני לא מוכרת. הלך הגוי ודיבר עם שכנו תראה את הבת של היהודי הזה, איך היא מפקיעה מחירים, על כזה כלי קטן שעולה כמה פרוטות היא רוצה בעבורו סכום עתק. ומקץ כמה שעות, שוב חזר הגוי והתחנן שתמכור לו במחיר הרגיל אך הבת התעקשה. בינתיים יצאה השבת, הבת התפללה ערבית ובאה לחזור לביתה, והנה הוריה כבר הגיעו הביתה, והגוי חזר עם כל הסכום שביקשה 100 זלוטי טבין ותקילין. אמר הגוי להוריה של הבת, אם לא שעכשיו שיפצתי את הסלון בבית, ועשינו כסאות ושולחנות מיוחדים, והכד נחושת הזה מאוד מצא חן בעיני, הוא ממש תואם לסלון שעשינו, ורק זה היה חסר לנו, ולכן אני מוכן לשלם עליו כל הון למרות ששוויו האמיתי אינו אלא כמה פרוטות, שם הגוי את הכסף לקח את הכד והלך לביתו. אמרה הבת להוריה ראו: שמשמירת שבת לא מפסידים אלא רק מרויחים. כל מצוה ומצוה שאדם עושה, רק ריווח יבוא לו בעולם הזה ובעולם הבא.

בביתו של רבי עובדיה יוסף עבדה עוזרת רומניה, לאחר תקופה ביקשה לחזור לביתה ולטוס לרומניה, נתנה לה הרבנית את כל מה שמגיע לה,

מתיקות השבת

פנינים וסיפורים בענייני השבת, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שבת הרה"ג רבי שלמה לויןשטיין שליט"א

לפרשיות כי תשא ויקהל [ועמוד היומי] ולכל שבת

ל"ח מלאכות ומלאכת הוצאה

זכרון למעשה בראשית... זכר ליציאת מצרים

גדרי המלאכות האסורות בשבת מדאורייתא - אומר הרב הירש - רמוזים בפסוק בתחלת פרשת ויקהל: "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם", הינו מלאכה שיש בה עשייה ויצירה של דבר, שתהיה בה פונת עשייה ולא שתעשה ללא פונה, וכן שהפעלה הנעשית אפנינית למלאכה, ולא מלאכה שאינה צריכה לגופה שאינה מדאורייתא.

חז"ל מחלקים את ל"ט אבות המלאכות לכמה קבוצות מרכזיות: מלאכות העוסקות באפנית הפת, מלאכות הקשורות לתפירה, מלאכות הפתיכה ומלאכות הבניה, ומלבדן הוסיפו מלאכה נוספת: המוציא מרשות לרשות.

מלאכת ההוצאה מכנה בפי חז"ל (א"ה: ראה תוספות וראשונים שבת ב, א) "מלאכה גרועה", ולא בכדי.

בכל המלאכות כולן העושה פועל משהו בחפץ: בחרישה ובזריעה פעלתו של העושה נפרת לעין. גם במלאכות כמו תולש או מעמר, אשר בהן אין לכאורה, כל שנוי בחפץ שעמו נעשית המלאכה - מפל מקום המלאכה באה להורות על בעלות בחפץ הזה. לא כן מלאכת ההוצאה - בה אין כל שנוי בחפץ, והוא נותר כפי שהיה קדם, והתוספות מביא למוד מיוחד על מנת לאסרה.

ממשיך הרב הירש ומבאר: כל המלאכות היוצרות שנוי בחפץ, נאסרו בשבת על מנת להראות שהקב"ה הוא בעל הבית על כל מעשי האדם, ואנו פועלים בעולם אך ורק לפי הרשות שלו: כשהוא מרשה אנחנו עושים, וכשאינו מרשה אנו שובתים. אולם מלאכת ההוצאה, שאין בה שום יצירה, נאסרה מסבה שונה:

הקשר בין בני האדם הנו הדדי - היחיד מועיל לרבים והרבים מועילים ליחיד, ועובדה זו גורמת לאדם שגור לבדו להתקל בקשיים רבים.

נתן, אפוא, לומר שהיותו של האדם איש בין האנשים הוא פעולה שיש בה הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים...

בא הקב"ה ומצוה עלינו לשבות גם מן המלאכה הזו, ובכך להראות שאנו מקבלים על עצמנו את מרותו גם לגבי החברה והרוח שלנו!

על פי יסוד זה - מסים הרב הירש - נבין את שתי הסבות שאותן מצינת התורה על מצות שבת: "זכר למעשה בראשית" ו"זכר ליציאת מצרים":

במעשה בראשית מראה התורה כי הקב"ה הוא יוצר הכל, וזאת מראה השבת על ידי שבייתתנו מל"ח מלאכות יצרניות האסורות בשבת.

ביציאת מצרים הוכיח הקב"ה שהוא בעל הבית על כל המדינות והוא המחליט הבלעדי מי יהיה והיכן יהיה... וזאת אנו מראים כשאנו שובתים ממלאכת ההוצאה מרשות לרשות.

הטובל במקוה זוכה לקדשת השבת מבעוד יום

טהורים ירשוה ויקדשוה במאמר כל אשר עשה

הרב שלום רוטלוי שליט"א בספרו "שיח שלום", מביא את דברי רבנו אפרים על התורה האומר כך:

"ויקהל משה" - ויקהל' בגימטריה 'מקוה', לומר מה מקוה מטהר, כך דברי תורה מטהרים; מה מקוה צריך שיהיה בו ארבעים סאה, כך משה עמד בהר ארבעים יום ונתנה לו התורה; מה מקוה צריך שיהיה בו אמה על אמה ברום ג' אמות, כך התורה אמה בת ששה טפחים - רמז לששה סדרי משנה, ברום ג' אמות - רמז לתורה, נביאים וכתובים; מה מקוה אינו מטהר בזוחלין אלא באשברן, כך דברי תורה אין מתקמין אלא במי שיושב תמיד בבית המדרש ואינו מתעסק בעסקי העולם; מה מקוה ג' לגין מים שאובים פוסלים, כך ג' דברים נאמרו בעוסק בתורה, וראוי לו כאלו לא עסק בתורה מעולם - העוסק בה והופך דברי תורה למינות, העוסק בה ומחלל שם שמים בפרהסיא, והעוסק בה ליהרא ולא לשמה.

לפי הדברים הללו - אומר הרב רוטלוי - מתבקש עוד רמז גדול וחשוב. הרי פרשת "ויקהל" פותחת בצווי שמירת השבת ואסור מלאכה בה, ובמלה 'ויקהל' נרמז 'מקוה', ללמדנו כי כל ההתחלה והפניסה של האדם לפרשת השבת וקדשתה, הוא רק על ידי מקוה טהרה, כמו שכתוב בספרים הקדושים, כי בלא טבילת מקוה, אין היהודי יכול לקבל עליו 'נשמה יתרה' וקדשת השבת כראוי לו.

כך כתב בספר "יסוד ושרש העבודה": "מצוה גדולה לטבל בערב שבת קדש, כי הטבילה בערב שבת קדש מועילה לקבל נשמה יתרה בשבת, ובלתי טהרת המקוה בודאי לא ישיגנה".

ברם יש מקום לשאל: האם אכן בלי טבילה במקוה אין ליהודי נשמה יתרה? ואם אכן כך הדבר, נשאלת שאלה קשה יותר, אותה שואל רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בספרו "שלמת חיים": הרי במוצאי שבת מברכים על הבשמים, זאת מכיון שיש לאדם צער על כך שהנשמה היתרה עוזבת אותו. אם אכן מי שלא טבל בערב שבת אינו זוכה לנשמה יתרה, אם כן היה צריך להיות הדין שלא יברך על הבשמים במוצאי שבת? ולא שמענו הלכה כזו.

על כרחך - אומר הרב זוננפלד זצ"ל - שפונת הספרים הקדושים לומר, שאם אין האדם טובל, אינו זוכה לנשמה יתרה בערב שבת, אבל בשבת עצמה תחול עליו נשמה יתרה, כמו שהיא חלה על כללות ישראל ואף על הקטנים. עם זאת, בודאי ישנה מעלה יתרה למי שטובל בערב שבת, כמו שנאמר בזהר הקדוש ומובא בספרים.

לדבר זה רמז פאן הפיטון: "טהורים ירשוה ויקדשוה במאמר כל אשר עשה", הינו: הטהורים שטבלו וטהרו עצמם במקוה בערב שבת, הם כבר נחלו וירשו את קדשת השבת עוד קדם ש'יקדשוה' בקדוש ליל שבת!

היהודי החרדי כבש פניו בקרקע בחסר נעימות. הוא לא רצה לפגוע באיש שכבד אותו בכוסית יין לכבוד יום ההלדת שלו והצליח להשתמט ממנו בנימוס, והנה ההוא ששנה ופרש עורר מדנים והסית כנגד הדת והדתיים. רבי ראובן הבין שלא עת לחשות והחליט להשיב לאותו אדם כאולתו...

"לך והודיעם" - שיפירו את ערך השבת

בבית גנזי היא טמונה, לך יאתה וקח אותה

ספר רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל: פעם נקלעתי למוסד צבוי מסים ששהו בו אנשים רבים. אחד האנשים שחגג באותו יום 'יום הולדת' הביא אתו בקבוק יין, כמה כוסיות ומגש עגיות. הוא כבד את הנוכחים מן העגיות ומזג להם מעט יין מן הבקבוק. כלם כמובן נענו לו, טעמו מן העגיות, לגמו מן היין ואחלו לו 'לחיים'. אך הנה שם גם יהודי חרדי שבתואנות שונות נסה להשתמט מלטעם מן היין.

הנה שם יהודי אחד ששנה ופרש, וכשראה את האדם החרדי נמנע מלשתות את היין, פנה לנוכחים ואמר בהתרסה: "אל תאמינו לי! הוא מתחמק מלשתות את היין בגלל שההלכה אוסרת עליו! לפי ההלכה היהודית, אסור ליהודי לשתות מיינו של גוי. זה נקרא 'יין נסד'. אמנם כאן בעל היין הוא יהודי, אך אצל החרדים הוא נחשב כגוי. ואתם יודעים מדוע? משום שהוא מחלל שבת, ולשיטתם מי שמחלל שבת הריהו מומר לכל התורה כלה ויינו 'יין נסד'. ומכאן הוא עבר להתקפה שלוחת רסן על שומרי המצוות ופער פיו על קדשי הדת היהודית: 'דעו לכם, החרדים מתיחסים אלינו כאל גויים! לדידם, מי שנוסע בשבת הוא כמו גוי!'.

היהודי החרדי כבש פניו בקרקע בחסר נעימות. הוא לא רצה לפגוע באיש שכבד אותו בכוסית יין לכבוד יום ההלדת שלו והצליח להשתמט ממנו בנימוס, והנה ההוא ששנה ופרש עורר מדנים והסית כנגד הדת והדתיים.

רבי ראובן הבין שלא עת לחשות והחליט להשיב לאותו אדם כאולתו. הוא פנה לנוכחים ואמר: תשמעו רבותי, אצלנו החרדים מקבל שכאשר בחור נהיה חתן הוא קונה לפלה שעון זהב. החתן הולך לחנות שעונים, שם מציע לו המוכר מבחר שעונים לפי התקציב שלו. החתן סוקר את השעונים, ממשמש ובודק, ומתוך המבחר שהצע לו בוחר את השעון שמצא חן בעיניו.

פעם נכנס חתן לחנות שעונים יקרתית ואמר למוכר שבוצנו לקנות שעון זהב לכלתו. פרש המוכר לפניו מן המבחר הגדול שברשותו, אך הבחור דחה במחי יד את כל השעונים ואמר למוכר: "אני מחפש משהו ברמה אחרת לגמרי. לא שעון רגיל בחמש מאות דולר, אלא משהו מיוחד במחירים בסדר גודל גדולים בהרבה". נעץ בו המוכר זוג עינים תמהות, אמר לו החתן: "תשמע, אם היית יודע מי הפלה, אם היית יודע את יחוסה, את מעלותיה - לא היית מתפלא..."

הוציא המוכר מן הכספת שעון זהב נדיר בפינו ובזהירות רבה הציגו לפניו החתן. אורו עיניו: "את זה אני רוצה. מה מחירו?"

- "חמשת אלפים דולר."

- "בסדר גמור. אני רוצה גם רצועת זהב תואמת."

רכש החתן רצועת זהב בשוי אלף דולר. ארז המוכר את השעון באריזה יקרתית. הוציא החתן מכיסו ששת אלפים דולר טבין ותקילין והעבירם למוכר, ויצא מן החנות שמח וטוב לב.

הגיע יום הארוסין. לאחר טקס קריאת התנאים ושבירת הצלחת, הגיעה השעה להעניק לפלה את המתנה היקרה. בני המשפחה הצטופפו סביב החתן והפלה כדי לצפות במעמד המיוחד. הצלם תפס זווית צלום נוחה, שלא יחמיץ את הרגע הגדול. החתן לפת בגידו את האריזה היקרתית, ידיו רעדו מהתרגשות. נכר עליו שהוא מבקש להפתיע את כלתו. היא בודאי מצפה לשעון זהב 'רגיל', והנה עוד מעט קט היא תכה תדהמה.

בעדינות ובזהירות הוא פותח את האריזה, מקלף שכבה ועוד שכבה. הנה, סוף סוף הגיע הרגע המיחל. לאט לאט הוא פותח את הקפסא עצמה והנה מתגלה לעיני הנוכחים שעון זהב מדהים בפינו ונדיר במראהו, כזה המצוי

בארמונות מלכים ורוזנים. בבת אחת פורצים כלם בשאגת התפעלות והשתאות.

כשנרגעו הרוחות חכו כלם לתגובתה של הפלה. והפלה - מיד כשראתה את השעון, עותה את פרצופה בתנועה של געל ואמרה לחתן בבוז: "לא יכלת למצא שעון יפה יותר..."

נעלב החתן עד עמקי נשמתו ואמר בחמת זעם: "פלה זו לא רק שאיננה ראויה לשעון יקר זה, אלא אין היא ראויה לי... אינני חפץ בכלה שמדותיה מגנות ומאוסות כל כך!"

אומר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש לתנה לישראל - לך והודיעם" (שבת י, ב).

"אתם שומעים?" המשיך רבי ראובן בדבריו, "לאדם עני יש כספת בביתו, מה יש בה? ודאי כמה שקלים שהצליח לחסוך מפיו. אבל כספתו של אדם עשיר מכילה סכומי כסף גדולים, תכשיטי זהב ויהלומים. ואלו בארמונו של מלך אין כספת, יש לו חדר שלם שבו אצורים אוצרותיו - כסף וזהב לרב, אבנים טובות ומרגליות, תמונות נדירות וחפצי אמנות עתיקים שערפם לא ישער. ואם כך, הגיעו בעצמכם, מה יש בבית גנזי של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אשר לו הכסף ולו הזהב שבכל העולם? בודאי אצורים בבית גנזיו החפצים יקרי הערך שבתבל. ואם הקדוש ברוך הוא בא ואומר: 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי', יש אצלי ב'כספת' חפץ יקר ערך, ו'שבת' שמה, נתאר לעצמנו איזו 'מתנה טובה' היא זו. הלא אין לנו שום השגה והבנה בערך שלה, שהוא רם ונשא, גבוה מעל גבוה".

את המתנה הטובה הזאת, שאין כמוה בכל העולם, מבקש הקדוש ברוך הוא בחסדו ובטובו הגדול לתנה לישראל. ומדוע הוא מבקש ממשה "לך והודיעם"? מדוע צריך לידע אותם על נתינתה?

הנה פעם אדם עני מרוד שבא אל בית הרב ובקש צדקה. הרב עצמו חי בדחקות ולא היו לו מטבעות כסף לתנם לעני. אבל הרב חמל על העני הלבוש סחבות ופשפש בביתו למצא איזה חפץ יקר לתנו לו. הלך לחדרו והוציא מקפסת התכשיטים של הרבנית את שרשרת הזהב שלה ומסרה לעני במתנה.

כששבה הרבנית לביתה וגלתה את דבר המעשה, פרצה בזעקה: "אבוי, היכן שרשרת הזהב היקרה שקנית לי לפני שנים?". אמר לה הרב: "עני בקר בביתנו ולא יכלתי להשיב פניו ריקם, על כן נתתי לו את שרשרת הזהב שלך. בודאי אף את מסכימה לכה בכל לבך". אמרה לו: "יהי כך. אבל זו שרשרת יקרת ערך, שויה יותר מאלף רבל".

שמע הרב את ערכה ומחירה של השרשרת, עזב את ביתו ומהר לדלק אחר העני. ראו העוברים ושבים את הרב הנכבד רץ אחר אדם לא מפר ושרשרת זהב בינו, והיו בטוחים כי גנב הוא שגנב את השרשרת מבית הרב. תפסו את האיש והפליאו בו מכותיהם.

קרא הרב: "חדלו, אני הוא זה שנתתי את השרשרת במתנה לאיש זה". ואז פנה אל העני ואמר לו: "כאשר נתתי לך את השרשרת לא חשבתי שערפה רב כל כך. עכשיו נודע לי שהיא שונה אלף רבל! עלה חשש בלבי שבהיותך חסר הבנה והשגה בענינים שבמזון אינך יודע את ערכה האמיתי של השרשרת, ואתה עלול לקנות בדמיה כמה פרוסות לחם ולהותיר בידי החנוני שרשרת זהב תמונתו. על כן מהרתי אליך כדי להודיעך את ערכה הרב של השרשרת, למען לא תמיר אותה בעד טובת הנאה מועטת וזעומה".

אמר הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ו'שבת' שמה, אך חושש אני שישראל לא ידעו את מעלתה וערכה הרם ויבואו לזלזל בה. על כן "לך והודיעם" - למען יפירו וידעו את ערכה הנשגב ויקירוה ויכבדוה כרום מעלתה וערכה. "לך והודיעם" - שלא יבזבוז את השבת על איזו הנאה

עלובה של דבר מאכל או שיחה של בטלה וקריאה בעתונים וכדומה, אלא ידעו לשמרה פראוי לה.

סיים רבי ראובן את דבריו: אמרו לי אתם, יהודים יקרים, אם הקדוש ברוך הוא בא ואומר לישראל שיש לו 'מתנה טובה' - השבת - אשר אין כמוה בכל

העולם, ובאהבתו אותם הוא נותנה לישראל במתנה, והנה בא אדם מישראל ומענה פניו כנגדה ואומר כי המתנה לא נראית בעיניו, והוא מעז לחללה ולבזותה בפרהסייה - האם אין הוא שפל שבשפלים? הלא הוא כגוי גמור, ואף גרוע הימנו, שהרי הגוי כלל לא נצטוו עליה!

עשרה מי יודע

קושיה מהפרשה ועשרה תירוצים מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה', בעריכת יהושע לינטוב שותי"ם נוספים מהרבנים הגאונים: רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א, ורבי שלום חזקיה שליט"א

לפרשת ויקהל

מלאכת מחשבת בטויות העזים

וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים (לה, כו) טוו את העזים, היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העזים טווין אותן (רש"י) בשבת (עז, ב) איתא לדרב כהנא דסבר שהטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת, פטור, משום שאין דרך טוויה בכך. ומקשינן ממה שעשו כן במלאכת המשכן. ומשני, 'חכמה יתירה שאני'. ופירש"י (שם ד"ה חכמה): כדכתיב (פס' כה) 'וכל אשה חכמת לב', אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד. אמנם תוס' (שם ד"ה חכמה) פליגי ארש"י, ופירשו שהעושים כן בטלה דעתם אצל כל אדם, כדאמרינן בהמצניע גבי אנשי הוצל, עיי"ש. וצ"ב, מהא דמבואר ברש"י (תגיגה י, ב ד"ה מלאכת זבחים מז, א ד"ה מלאכת מחשבת), דהא דבעינן 'מלאכת מחשבת' בשבת ילפינן לה ממלאכת המשכן (פסוק לג). והשתא היאך מהני טוויה על גבי העזים למלאכת המשכן, הלא היתה כלאחר יד ואינה מלאכת מחשבת (כמבואר במפרשים, כגון ח"מ וב"ש ופר"ח אה"ע קכג, סק"ה ועוד).

ובשלמא לפרש"י בשבת, לק"מ, דהא לאשה חכמת לב הוי כדרכה והוי שפיר מלאכת מחשבת, ורק להדיוט אין דרכו בכך. אבל לשיטת תוס' דאמרינן בטלה דעתה, והוי לכו"ע כלאחר יד, צ"ע איך מהני למלאכת המשכן, הא לא הוי מלאכת מחשבת. [יש לדון בהא דבעינן מלאכת מחשבת במשכן, אם הוא דוקא אחר שכבר הוקדשו החפצים למשכן, או אפילו קודם הקדשם נמי בעינן מלאכת מחשבת. ראה באר שבע (סוטה מח, א) בענין אבנים שלמות למזבח; מל"מ (פ"א מהל' בית הבחירה סוף הל' טו); מנ"ח (מצוה מ), ודו"ק].

תירוץ א. הצטוו על כך בפירוש

קבא דקשייתא (לבעל חלקת יואב, סי' סג) הקשה עיקר הקושיה, כיצד היה כשר מה שטוו מן העיזים, הרי אין זו 'מלאכת מחשבת' [ולא תלה הדבר במחלוקת רש"י (שם) ותוספות (שם)].

ובאמרי כהן (ורשא תרצ"ה; מילואים כאן אות לה, עמ' רעד) כתב, שלא ירד לסוף דעתו, שהרי לא מבעי לרש"י (שם) שפירש שרק להדיוט אין דרכו בכך, אבל חכמות לב דרכן בכך, שפשוט שלא קשה כלל לפי דבריו [כמבואר בשאלתנו]. אלא אפילו לדעת התוספות (שם), שכתבו שהעושים כן בטלה דעתם אצל כל אדם, יודו שבמלאכת המשכן שבא הציווי (פסוק י) 'וכל חכמי לב בכם יבואו ויעשו', שודאי שאי אפשר לומר שבטלה דעתו, ושוב ודאי שאצלן הרי זו מלאכה [וראה כעין זה בקבא דיישובא (שם), ולעיל בתשובת הגר"ח קניבסקי].

תירוץ ב. התורה ניתנה לכל ישראל

עוד כתב אמרי כהן (שם), שאפשר שכוונת הקבא דקשייתא (שם) להקשות, שאם ראינו שהתורה החשיבה טויה זו למלאכת המשכן, יש ללמוד מכך שמלאכה היא. וכפי שכתב הרמב"ם (פירוש המשניות, שבת פ"א מ"ב), בטעם שהמוציא משא למעלה מעשרה [בדרך הושטה] חייב, שהוא משום שהתורה קראה לכך 'מלאכה'.

ותירץ קושיה זו, שדווקא משא שנעשה בכל אדם, והחסרון הוא משום שהוא למעלה מעשרה, לומדים שמלאכה היא. אבל כאן שהתורה קראה לכך טויה רק ב'נשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה', אי אפשר ללמוד מכך שתהיה

טויה כזו מלאכה אצל כל אדם, אלא לומדים מכך שהיא מלאכה אצל חכמי לב. ואם כן שוב אמרינן שבטלה דעתם אצל כל אדם, שהתורה לא ניתנה ליחידים, אלא לכל ישראל, ולכלל ישראל אין דרך טויה בכך.

תירוץ ג. תלוי על מי נאמר 'מלאכת מחשבת'

ברכת שמעון (לגרב"ש שניאורסון, שבת סי' יא אות ג) תירץ כעין זה, שלענין מלאכת מחשבת, מעיקר הדין היה צריך ללכת אחר העושה. אמנם לענין מלאכת שבת, שנאמר דין 'מלאכת מחשבת' על הכלל, שפיר יש לומר, שבמקום שבטלה דעתו אצל כל אדם, לא מועילה מחשבתו. אבל במלאכת המשכן שנאמרה 'מלאכת מחשבת' על האומנים העושים מלאכה זו ביחוד, שם ודאי העיקר הוא מה שהיתה מלאכת מחשבת לעושים בחכמה, ושם לא שייך לומר שבטלה דעתם אצל כל אדם [ויש לבאר, שאף על פי שענין 'מלאכת מחשבת' נאמר רק במלאכת המשכן (פסוק לג), מכל מקום כאילו נאמר גם במלאכת שבת, משום שהיא נלמדת ממנה. ויתכן שכוונתו ממש כתירוץ הקודם].

תירוץ ד. במשכן לבהמות היתה

חכמה

נאמר בתורה (להלן לו, א) 'ועשה בצלאל וגו' אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה'. ובמדרש (שמו"ר מח, ג) דרשו ממה שנאמר 'בהמה', שאפילו בבהמה נתן חכמה.

וביאר הכתב סופר (שם ד"ה אשר), שבודאי שלעשות טויה על גבי בהמה בעל כרחיה הוא דבר קשה מאוד, שהבהמה מפריעה לכך, וגם יש צער בעלי חיים בדבר, אלא שנתן ה' חכמה בבהמה שנתרצתה לכך.

ולפי זה תירץ משחת שמן (סי' קכט אות ד), שרק במשכן היה הדרך בכך, כיון שהבהמות סייעו להם, אבל בזמן אחר

פטור.

תירוץ ה. היה זה קודם הקדש

קהלות יעקב [בהגהותיו לקבא דקשייתא (שם)] תירץ, שאין צריך מלאכת מחשבת במלאכת המשכן, אלא רק במלאכות שעשו לאחר שהוקדשו החפצים, אבל טיווי העיזים נעשה קודם הקדשם. ואף שהיה צריך לעשותם 'לשמה', לא היה צריך להקדישם תיכף ומיד [וראה בשאלתנו בסוגריים מה שיש לדון בזה, וכן במשחת שמן (שם אות ה)].

תירוץ ו. תלוי אם התוצאה מעולה יותר

תורת המלאכות (ח"ד מלאכה טז אות ה) הביא בשם הגר"ד מן, שפשוט שמה שהנשים טוו במשכן את הצמר על העיזים, אין זה משום שרצו להראות את חכמתן, אלא בהכרח שיש איכות אחרת של טווי כשטוויים על העז עצמה. אלא שאין כל אדם בקי לעשות את הטווי המיוחד הזה, שעשייתו על גבי העז עצמה, וצריך לכך חכמה יתירה, שבלעדיה יוצא מכך טווי פשוט, שאותו אין הדרך לטוות על גבי העז [וראה עוד בישמח משה (כאן)].

ולפי זה תירץ, שהטווי שעשו בחכמה יתירה במשכן, דרכו בכך, ורק כך נעשה, ועל כן פשוט שבכלל מלאכת מחשבת הוא. ומה שכתבו בגמרא שפטור, היינו בטווי פשוט ורגיל, שזה אמנם אין דרכו לעשות על גבי הבהמה. וגם מה שכתבו התוספות (שם), שהטוויים על גבי העיזים בטלה דעתם, דיברו דווקא על טווי רגיל, ולא באותו טווי של חכמה יתירה.

וכעין זה תירץ עיוני רש"י (כאן), ודייק זאת מלשון רש"י (כאן) 'היא היתה אומנות יתירה', והיינו שהמלאכה היתה מעולה יותר.

תירוץ ז. עובר על 'שבתון'

קבא דיישובא (על קבא דקשייתא שם) תירץ, שאף שהטווה על גבי העיזים בשבת פטור, מכל מקום עובר הוא על עשה של 'שבתון' (פסוק ב). ולכן הוכשרה במלאכת המשכן הטווה על העיזים עצמם, שהרי היתה זו אצלם מלאכת מחשבת.

תירוץ ח. גמרו הטוויה מבחורין

עוד תירץ קבא דיישובא (שם), שעיקר הדין שצריך טוויה לשמה [ראה בקבא דקשייתא (שם) שהזכיר דין זה], הוא בגמר הטוויה. ואם כן יש לומר, שאף שטוו על העיזים, גמר הטוויה עשו לאחר שהסירו מהעיזים, ואז היתה טוויה לשמה במלאכת מחשבת.

תירוץ ט. אין מצוה בגוף העשייה

עוד תירץ קבא דיישובא (שם), שאין מצוה בגוף עשיית המשכן, אלא שהוא הכשר והיכי תימצא כדי שיהיה משכן. ולכן יתכן שבאמת נפסלה עשיית המשכן מטעם שהטוויה היתה ללא מלאכת מחשבת, אך עצם המשכן לא נפסל [וכעין זה הובא ליישב בדף על הדף (שבת עד, ב ד"ה הטווה), וראה מה שהוסיפו בזה. ויש להעיר, שמשמע בכמה מקומות שיש מצוה בעצם עשיית המשכן, כפי שנאמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (לעיל כה, ח), 'וכן תעשו' (שם, ט), וכן נאמר כמה פעמים במלאכת המשכן 'כאשר צוה ה' את משה' (להלן לט, א, ועוד). ויש ליישב בדוחק, שמכל מקום עיקר המצוה בתוצאה].

תירוץ י. לא צריך לטוות לשמה

בחידושי הגר"מ פיינשטיין (פסוק כג, הובא גם בתורת המלאכות שם) תירץ, שלא היה צריך כלל לשמה משעת הטוויה, שהרי נאמר (שם) 'וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן וגו', הרי שהביאו מה שנמצא בידם, ולא עשו זאת לצורך המשכן. ואם כן הטוויה לא היתה כלל ממלאכות המשכן, ולכן אין בזה דין של מלאכת מחשבת.

לתשובות רבות נוספות, ותשובות מרנן ורבנן גדולי התורה בדורינו, ראה בקובץ 'עיון הפרשה' (גליון קסד).

כל הזכויות שמורות למפעל 'עיון הפרשה'. ניתן להשיג את הקובץ בבתי המדרשות, ובכתובת lyun1@iyun.co.il

הגרי"ש סטורץ שליט"א - לפרשת שקלים [וכי תשא]

כיצד יתכן שנחלקו מה קוראים בפרשת שקלים?

במגילה (כט:): נחלקו איזו קריאה קוראים בפרשת שקלים, 'רב אמר 'צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי' (במדבר כח ב), ושמואל אמר 'כי תשא' (לעיל ל יב), עיי"ש.

והקשה הפני יהושע (מגילה כט:): 'ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי פלוגתא שייך בכהאי גוונא בדבר הידוע ומפורסם מימות אנשי כנסת הגדולה או מימות עזרא. דבכהאי גוונא מקשה הש"ס (ברכות לג.) גבי הבדלה ושאר ענינים, 'ונחזי עזרא היכי תיקון', אם כן מאי פלוגתא דרב ושמואל שייך הכא, דנחזי מקמי הכי היכי הוה עבדי בכל פרשת שקלים. ומעיקרא נמי מאי מקשה סתמא דתלמודא 'מאי פרשת שקלים' כיון דדבר ידוע ומפורסם הוא.

א. הפני יהושע תירץ: 'והנראה לענ"ד בזה, דודאי רב גופא מודה דבסתם פרשת שקלים של כל שנה קורין בכי תשא דכתיב לשון שקלים. אלא דעיקר פלוגתא דרב ושמואל היינו בראש חודש אדר שחל להיות בשבת, דהך מלתא לא שכיחא כולי האי. ובהא סבר רב דשייך יותר לקרות 'את קרבני לחמי' דהוי מלתא דשויה לתרווייהו שיש בה מענין ראש חודש שהרי קורין אותה בכל ראש חודש, ואית בה נמי בענין שקלים כדרבי טבי בסמוך. ושמואל סבר דאפילו הכי קורין בכי תשא כמו בשאר פרשת שקלים שהן קודם ראש חודש. כן נראה לי נכון.'

ב. והנה בפשטות אפשר לומר שבימי עזרא או כנסת הגדולה נתקן לעסוק בענין שקלים, וכל מי שהיה קורא פרשה הקשורה לענין שקלים יצא ידי חובתו. וחכמי התנאים או רב ושמואל תיקנו לקרוא פרשה מסוימת, ונחלקו מה ראוי לקבוע, או מה תיקנו הקדמונים [כפי שנראה ממה שמביאה ראייה מתניא כוותיה], אך בשניהם יצא ידי תקנת עזרא.

ג. ואפשר שהטעם שהלכה כשמואל, אף שבאיסורי הלכה כרב, אינו רק משום דתניא כוותיה, אלא גם משום שלכו"ע יוצא ידי חובתו

בקריאת שקלים, ורב חידש שגם בקריאת חיוב התמיד שהוא מטרות השקלים יוצא ידי חובתו, וכיון שחידושו תלוי במחלוקת, עדיף לעשות כשמואל.

ד. ואפשר שגם לפני יהושע אין הכוונה שלא ידעו שנהגו מקדמת דנא לקרוא בראש חודש שקלים, אלא שרב עורר שבראש חודש עדיף לקרוא פרשת קרבנות, ולצאת ידי שניהם בקריאה אחת. ותניא כוותיה היינו שעצם מה שהתנא הוצרך לומר דין שבת שחל בראש חודש, היינו שגם בזמנו עוררו שעדיף פרשה אחת שיוצא בה ידי שניהם, ותנא סבר שאם כל זה עדיף שקלים.

ה. ובעיקר הקושיא הרי בימי התנאים היה זמן השמד שאסרו הרומאים לקרוא בתורה, ולכן תיקנו להפטיר בנביא שלא ישתכח קריאת התורה. ובדור שאחריהם לאחר שעברה הגזירה זכרו שיש תקנת פרשת שקלים, ושכחו מה קראו. ונחלקו בזה רב ושמואל.

ו. ולפני יהושע ניחא שנחלקו עכ"פ בשבת ראש חודש, שהרי הפטרת שבת ראש חודש תלוי מה קראו באחרונה, דאם קראו לשביעי ראש חודש והפטירו בשקלים, מפטיר בנביא ביהודע הכהן. אך אם קראו פרשת שקלים לשביעי והפטירו בראש חודש, מפטיר בנביא בשל ראש חודש. ומזה יכול להוולד מחלוקת בקל, שכדאי לברר מה היה הקריאה קודם שעת השמד צריך לברר מה קראו בנביא שע"י זכרו את תקנת הקריאה. ויש שהעידו שבשבת ראש חודש הפטירו ביהודע הכהן. ויש שהעידו שהפטירו השמים כסאי. ועדותם אמת, אלא שלא הוכרע אם קראו כן משום שקראו שקלים בשביעי, או

משום שבשבת זו הקריאה הוא מענין הקרבנות ולא מענין השקלים עצמם, ולכן מפטירים השמים כסאי.

ביאור הפיוט לשבת שקלים

ייסד הפייט ביוצרות לשבת שקלים: 'אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשא בבית נכון ונשא'. ותמוה שהרי מחצית השקל אשא ולא שקל שלם.

א. לכאורה יש להקשות כן מדוע נקרא פרשת שקלים, והרי מביאים רק מחצית השקל, וצ"ל פרשת מחצית השקל, אך נראה דכלל ישראל מביא שקלים, אך על היחיד יש דין שלא יביא שקל שלם, כדי לצרף עצמו לכלל. אמנם כנסת ישראל בציבור אומרת שקל אשא [והכוונה שקלים רבים כגון ויהי לי שור וחמור].

ב. כשיבנה בית המקדש נביא מחצית השקל לבנין הבית, ומחצית השקל לקרבנות, ויחד שקל אשא.

ג. איש וביתו יביאו שקל שלם, ואפשר שהציווי של מחצית דוקא, הוא להורות שאדם בלי ביתו הוי פלג גופא.

הגר"ש חזקיה שליט"א - לפרשת כי תשא

שבירת הלוחות להצלת ישראל מעונש

"כה אמר ה' אלוקי ישראל שימו איש חרבו על ירכו" (לב, כז)

והיכן אמר, זבח לאלהים יחרם (רש"י)

באבות דר"ג (פ"ב מ"ג) תנן: ריה"ג אומר, כך היה משה הצדיק דן מעצמו, אמר היאך אני נותן להם לישראל את הלוחות הללו, מהייבני אותן מיתה, שכך כתוב בהן 'זוהב לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו', אלא אשברם. חזינן דאף

שבאמת מחמת אותו פסוק, שבר משה את הלוחות, מ"מ לא הועיל בכך שכבר נתחייבו מחמת פסוק זה מיתה. ובאמת יש להבין מאי קסבר משה רבינו שבשבירתו יפטר מן העונש, הלא כבר נצטוו שלא לעבוד ע"ז, וממילא מיד כשעברו על הציווי ועבדו ע"ז, נתחייבו בעונש, ואיך יתוקן למפרע ע"י שבירת הלוחות.

הקדמה

ברנת יצחק (תליתאה, כאן) הקשה קושיא זו אמאי דן משה שאילו לא יתן להם הלוחות לא יהרגו שכבר נצטוו שלא לעבוד ע"ז ועברו על ע"ז וחטאו בחטא העגל מקדום שהביא להם הלוחות ואיך יתוקן למפרע מה שחטאו ע"י שבירת הלוחות.

תירוץ א. בטלו התנאים

והגאון הגר"י פ"ש זצ"ל בספרו אבן ישראל (כאן) כתב לבאר דהלוחות היו התנאים והיינו שטר התקשרות בין הקב"ה לישראל וע"י שבירת הלוחות לא נתחייבו כ"כ ישראל עבור עשיית העגל, ולכך שברם משה כדי להציל את ישראל דכיון שנקרע השטר לפני מסירתו לישראל בטלו התנאים וההתקשרות.

ומה שהזקנים ויהושע לא רצו שמשה ישבור את הלוחות היינו משום שחששו שהקב"ה יתן את התורה לאומות העולם, אך משה לא חשש כיון שידע שיש לישראל ספר יוחסין, ועיי"ש באורך מה שמבאר בזה.

תירוץ ב. הפקעת הקידושין מעיקרא

עוד ביארו כעין זה (זאב יטרף יוה"כ פרק ק"ה) דקידושין כנסת ישראל לקב"ה נעשו על דעת משה שהוא היה השושבין, ואיתא בגיטין (לג.) כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, ובכל קידושין אמרי' כדת משה וישראל, ולכן כשאין דעת משה נוחה מן הקידושין יש בידו לבטל את הקידושין וכמו שאמרו אפקעינו רבנן לקידושין מיניה, וממילא כשמשה קרע את שטר הכתובה שהם הלוחות הרי הוא הפקיע את הקידושין מיניה. וממילא עם ישראל היו בגדר פנויה ולא בגדר אשת איש ושפיר הציל אותם משה רבינו ממיתה.

ובזה מבאר את המשנה בתענית (כו:) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו ביום חתנתו זה מתן תורה, וכתב רש"י זה מתן תורה יום הכפורים, שניתנו בו לוחות האחרונות. ולכאורה הלוחות השניות היו המשך לנישואין הראשונים, וא"כ למה זה נקרא יום חתונתו, ולנ"ל מבואר שפיר דכיון שמשה ביטל למפרע את הקידושין א"כ היה צריך לעשות קידושין חדשים, והלוחות השניות הרי הם מכאן ולהבא ולא המשך למה שהיה קודם. ושפיר הציל משה רבינו את ישראל ממיתה בזה ששבר את הלוחות.

תירוץ ג. מיתה קלה יותר

עוד כתבו לבאר (אור אברהם, גורביץ) דהיינו טעמא משום דכל שנשברו הלוחות הרי חזר דינם להיות כבני נח, ומבאר שאף שבני נח יש להם איסור לעבוד ע"ז, מ"מ אין דינם אלא בסייף ואילו ישראל שעבד ע"ז הרי דינו בסקילה, והרי סקילה חמורה יותר מסייף, ולכן שבר משה את הלוחות ואמר שאם יתן להם את הלוחות הרי הוא מזקיקן למצוות חמורות ומחייבם מיתה ואז יהיו נידונים במיתה החמורה שהיא סקילה ולא בסייף, ועתה ששבר את הלוחות הרי מקבלים מיתה קלה בסייף. [ומקשה דלכאורה דינם כעיר הנידחת שהיא ג"כ בסייף ועיי"ש מה שמביא מהרמב"ן].

לפרשת ויקהל

מינוי פרנס על הציבור

"ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו'" (לה, ל) בברכות (נה, א) איתא: אמר רבי יצחק, אין מעמידין פרנס על הציבור אא"כ נמלכין בציבור, שנאמר 'ראו קרא ה' בשם בצלאל' - א"ל הקב"ה למשה, משה, הגון עליך בצלאל, א"ל, רבש"ע אם לפניך הגון הוא לפני לא כ"ש, אמר לו, אעפ"כ לך אמור להם, הלך ואמר להם לישראל, הגון עליכם בצלאל,

אמרו לו, אם לפני הקב"ה ולפניך הוא הגון, לפנינו לא כ"ש, ע"כ. ויל"ע, היכי ילפינן מהכא על כל פרנס שאין ממנין על הציבור בלא להימלך עמהם, נימא דרך הכא גבי בצלאל שהיה בן י"ג שנה (סנהדרין סט, ב) יתכן שאין זה כבוד הציבור שנער צעיר לימים יהיה פרנס עליהם [וכדמצינו גבי ברכת כהנים (שו"ע או"ח קכח, לד) שכהן שלא נתמלא זקנו אין נושא כפיו לבדו, אלא בדרך אקראי, משום שאין זה כבוד הציבור], אולם באדם מבוגר ומכובד, מנא לן שאין למנותו על הציבור בלא להימלך עמהם.

תירוץ א. היחיד מחויב בכבוד הציבור

בשמועה טובה (להגר"ש גפן, כאן) כתב לבאר דכבוד הציבור אינו זכות של הציבור שחייבים להם כבוד, אלא הוא דין על היחיד שינהג כבוד בציבור וכמו דאיתא בסוטה (מ.) לעולם תהא אימת צבור עליך, דהיחיד צריך לנהוג כבוד בציבור אך אין הציבור תובעים את כבוד עצמם. וממילא לאחר שהקב"ה ציוה את משה למנות את בצלאל ודאי שאין מה לשאול על זה, אלא רק מכבודם של הציבור הוא שימלכו בהם, ושפיר ילפינן מינה לשאר בני אדם ואף המבוגרים שצריכים לימלך בציבור מפני כבודו של ציבור.

תירוץ ב. אף שהיה על דעת ה'

וכעין דבריו כתב באהלי יהודה (אושפיזאי, ח"ב עמ' כו) דאם באמת לא היה הדין שצריך לימלך לפני המינוי בציבור לא היה צריך לשאול לדעת העם, כי היה זה על פי ה', ומזה שהוצרך משה לשאול את כולם מוכח שכל אדם אף החשוב ביותר צריך לשמוע את דעת העם, שהרי הכא היה בצלאל ממונה ע"פ ה' ואפ"ה היה צריך את דעת העם, ומינה לכל אדם שאינו ממונה ע"פ ה' שצריך לדעת העם.

עשיית הארון על שם בצלאל

"ויעש בצלאל את הארון" (לז, א)

לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו (רש"י)

הנה בשאר הכלים נמי הוזכר לשון יחיד - 'ויעש' [כגון לעיל (פרק לו) הוזכר י"ג פעמים המילה 'ויעש'], ולכאורה הכוונה לבצלאל. ויש לבאר אמאי לא הוזכר לעיל 'ויעש בצלאל' ורק בארון הוזכר שמו. [ראה דברים (י, א) וברש"י (שם), ודו"ק].

ומצאנו בזה כמה ביאורים, ויש לדון בכל ביאור וביאור: שפתי חכמים (כאן) ביאר, דהיינו משום שמסר נפשו על המלאכה, כפירש"י, לפיכך הוזכר שמו רק הכא. וצ"ע מלשון מדרש הנחומא (סי' י, והוא מקור דברי רש"י): 'ולפי שנתן נפשו על המשכן הרבה', משמע שלא רק על הארון מסר נפשו, אלא על כל המשכן.

ובבנין שלמה (שו"ת, חידושים עה"ת כאן) ביאר, דמש"כ לעיל בכל הכלים 'ויעש' אין הכוונה לבצלאל, אלא למשה. וראיה לזה, דהא בפרשת תרומה ציוה השי"ת למשה 'ועשית', ואם בצלאל עשה היאך קיים משה ציוויו. אלא ע"כ מדין 'שלוחו של אדם כמותו' נחשב לעשייתו של משה, וזהו 'ויעש'. אולם גבי הארון מבואר בברכות (נה, א) שמשה רבינו אמר לבצלאל 'עשה ארון וכלים תחילה', ובצלאל שינה בהם ועשה את הארון והכלים אחרי שעשה את המשכן, וכיון ששינה בשליחות שוב לא נקראת על שמו של משה – המשלח, אלא על שמו של בצלאל, ולכן רק בארון כתיב 'ויעש בצלאל', עכ"ד. וצ"ע, דהא כששינה בצלאל שינה בכל השליחות, בין בארון ובין בכלים ובמשכן, שהרי הסדר היה ארון וכלים תחילה, ואיך שייך לומר שלגבי משכן הוא רק הקדים שליחותו של המשלח ואין זה שינוי, דהא בהאי הקדמה שינה מסדר השליחות.

והרמב"ן (לעיל לו, ח) ביאר, שרק את הארון עשה בצלאל לבדו, ולכך הוזכר 'ויעש בצלאל', משא"כ שאר כלים עשו גם שאר החכמים. וצ"ב, אמאי א"כ כתיב גבי שאר כלים 'ויעש' לשון יחיד, הול"ל 'ויעשו' דקאי גם על שאר החכמים.

תירוץ. העיקר המעשה ולא הכוונה

בביאור דברי השפתי חכמים ורש"י, בסוכת דוד (קוויאט) כותב דבצלאל עשה את הארון ואילו שאר החכמים היו עוזרים ומכוונים בכוונות כדי להשלים

את בנין הארון, ואילו בשאר הכלים החכמים היו בונים ובצלאל היה מכוון ג"כ את הכוונות, ולפי"ז מבאר שפיר מה שכתב המדרש שבצלאל היה מוסר

נפשו על המשכן, היינו לא בעשיה אלא בכוונת הכוונות, אך כיון שלמעשה בנה רק את הארון נכתב הארון על שמו.

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה, בכל חלקי התורה מתוך הספר 'דרישה וחקירה', בעריכת יהושע לינטופ

מחילה - גדרה

מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זה מתנה הנקנית בדברים בלבד. הגה: ויש אומרים אפילו היה לו שטר או משכון עליו, אפילו הכי הוי מחילתו בדברים בעלמא. כל מקום דמחילה אינה צריכה קנין, אי הקנה לו לפני עדים פסולים אפ"ה מחילתו

מחילה. ועיין לעיל ריש סימן קצ"ה. ולשון מחילה אינו שייך אלא במעות שחייב לו, אבל אם היה לו חפץ ביד חבירו ואמר ליה: מחול לך, אינו כלום. ועיין לקמן סימן ר"ט ס"ד מדין מחילה. אדם שביקש מחבירו שימחול לו שבועה שיש לו עליו, ואמר: יהי כדברך, הוי מחילה אף על פי שלא אמר בפירוש. וע"ל סימן י"ב. כל מחילה בטעות יכול לחזור בו, אפילו קנו מיניה (שו"ע חו"מ רמא, ב).

האם מחילה היא סילוק, או הקנאת החוב ללוה. ונפקא מינה באופן שהלוה לא התרצה במחילה, שאם היא סילוק, הדבר מועיל בעל כרחו, ואם היא הקנאת החוב, אינו זוכה בעל כרחו [נראה עוד להלן בסמוך].

מחנה אפרים (זכיה מהפקר סי' יא), והביא מחלוקת ראשונים בזה. ובשיעורי הגר"ז פוזרסקי (סנהדרין ו, א' אות קעה) הוסיף, שמה שמחילה אינה לריכה קנין, יש

לזכר צנני אופנים: א. לסילוק זכות אין לריכ קנין. ב. כל לוח מוחזק בחובו, וכל שמחל לו המלוה, הרי זה כמו שהחוב נכשטו וכמונח בחליו, ואין לך קנין גדול מזה. וראה עוד בשיעורי הגר"ל דרכקין (סנהדרין שיעור יד), ובקונטרס מנחת אברהם (נדרים עמ' ל).

האם במחילה מסלק החיוב, או שהוא כעין פרעון, והרי זה כאומר 'הריני כאילו התקבלתי' (נדרים כד, א).

כתבי הקלות יעקב החדשים (צ"ק סי' לז), וכעין זה נכוח אליהו (פ"א עמ' יז). ונראה שגם לפי הלך השני שהוא כעין פרעון, יכול לעשות זאת בעל כרחו של הלוה.

מחילה - כשיש משכון

ואגב אורחין שמעינן מהכא דמחילה אינה צריכה קנין, מיהו כשיש בה קנין הגוף, כמלוה על המשכון, לא סגי ליה במחילה (ריטב"א קידושין טז, א ד"ה מיהו).

¹ ובביאורי הדף (ש"ס לובלין, יבמות שם) כתבתי כן [וראה שם מקורות הדברים]: **הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה.** הקשה הערוך לנר, הרי אפילו אם אנס או פיתה אשה אסור לישא קרובותיה וכל שכן כאן שהיתה אשתו. **ותירץ**, שמה שכתוב כאן שמותר בקרובותיה זה רק לאחר מיתתה, וגם באנסותו מותר בקרובותיה לאחר מיתתה. **אבל בתשובת הר"ד כתב**, שמותרת לו לכתחילה בחייה, כי באנסה לא גזרו שלא ישא קרובותיה כי אין חשש שתזנה עמו כי היא שונאת אותו, וכל שכן כאן שמיאנה בו וגילתה דעתה שאינה רוצה בו. **ובספר נהור שרגא תירץ** לפי המשנה למלך, שאם שניהם אנוסים או שוגגים מותר בקרובותיה, כי אין חשש שיזנה עמה ששניהם בחזקת כשרות, וגם כאן שבתחילה נשא אותה בהתר אין חשש שיזנה עמה.

כתב הרמב"ן בבבא בתרא, שהממאנת צריכה להחזיר את כסף הקידושין, כי כל הסיבה שהקידושין לא חוזרים כשהתגרשה או מתה, הוא מחשש שיאמרו שבטלו הקידושין למפרע ומותר בקרובותיה, אבל כאן שבאמת מותר בקרובותיה צריכה להחזיר, וקטנה שגירש אותה בגט שאסור בקרובותיה, לא תחזיר כסף הקידושין.

נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. ביאר בהלכות גדולות, שכשמיאנה בו כיון שהיא עוקרת הקידושין, הכל יודעים שהקידושין מדרבנן ולא יבואו להתיר בקרובות גרושתו הגדולה, אבל כשנתן לה גט, אם נתיר בקרובותיה יבואו להתיר גם בקרובות גרושתו הגדולה, שלא יבדילו ביניהם.

² ובביאורי הדף (ש"ס לובלין, יבמות שם) כתבתי כן [וראה שם מקורות הדברים]: **ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה.** ולכאורה גם פירות נכסי מלוג שלה אינו אוכל. **והקשה הערוך לנר**, אם כן איך ביאר רב פפא לעיל, שלפי בית שמאי נשואה אינה ממאנת כדי שלא יפסיד פירותיה, הרי לרבי אליעזר שהוא מתלמידי בית שמאי אין לבעלה פירות כלל. **ותירץ**, שבין כך מוכח שרבי אליעזר חולק בזה על בית שמאי וסובר שנשואה ממאנת, שהרי משמע כאן שרק בקטנה אינו יורשה ואינו מיטמא לה, ואם מדובר בארוסה אפילו גדולה אינו יורשה ואינו מיטמא לה, ובהכרח שמדובר כאן בנשואה ובכל זאת יכולה למאן. וכן מוכח במשנה לקמן שאמר רבי אליעזר שמלמדים אותה למאן, ושם מדובר בנשואה.

כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון. פירשו התוספות, שכלל זה בא לרבות, שאם היא בת ישראל והשיאיה אמה ואחיה לכהן אינה אוכלת בתרומה, ואם היא בת כהן והשיאיה לישראל אוכלת בתרומת בית אביה. ומה שכתוב בסמוך לדעת רבי יהושע 'כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר' בא ללמד להפך, שאם היא בת ישראל והשיאיה לכהן אוכלת בתרומה, ובת כהן שהשיאיה לישראל אינה אוכלת בתרומה. ולעיל

ומכל מקום גדולי פרובינצה כתבו בחבוריהם, דוקא בשאין שם משכון, **אבל יש שם משכון מחילתו צריכה קנין;** וכמו שאמרו כאן 'זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי', וודאי לאו קנוי לגמרי קאמר, שאם כן מה בינו לכנעני, אלא קנוי כעין משכון; וכמו שאמרו באמה 'היא גופה משכון היא', והילכך אין מחילתה אלא בקנין או בחזרת משכון (מאירי שם ד"ה כל, וראה עוד ברמ"א שהובא לעיל בסמוך).

יש לבאר דין זה בשני אופנים:

א. באמת החוב פקע על ידי המחילה, ומכל מקום קנין המשכון לא פקע, משום שקנין המשכון אינו תלוי בשיעבוד הגוף, ואפילו אם פקע שיעבוד הגוף, שייך שישאר קנין המשכון.

ב. במלוה שיש עליה משכון לא מועילה המחילה אפילו על החוב, משום שכאשר יש משכון על החוב, הרי זה כאילו החוב מונח במשכון, וכל שאינו מחזיר המשכון, לא מועיל שימחול על החוב. שיעורי הגר"ש רחובצקי (קידושין שם אות כ).

מיאון

הממאנת באיש - הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהונה; נתן לה גט - הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהונה (משנה יבמות קח, א).¹

תניא, רבי אליעזר אומר: אין מעשה קטנה כלום, ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה, ואינו יורשה, ואין מיטמא לה, כללו של דבר: אינה כאשתו לכל דבר, אלא שצריכה מיאון; **רבי יהושע אומר: בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה, ויורשה, ומיטמא לה, כללו של דבר: הרי היא כאשתו לכל דבר, אלא שיוצאה במיאון** (גמרא שם).²

המיאון אינו מפקיע את הקידושין למפרע ממש, אלא רק מכאן ולהבא ולמפרע, שלאחר המיאון דנים אותה כאילו לא נתקדשה מעולם.

ולכן לענין איסור קרובים, הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, כיון שדנים אותה עכשיו כאילו לא נתקדשה מעולם; אך לענין זכותו במציאתה ובמעשה ידיה והפרת נדריה שקודם המיאון, כיון שהנישואין היום קיימים באותה שעה, זכה בהם, ולא מועילה הפקעת המיאון על כך.

חידושי הגר"ח (פ"ב מהל' אישות ה"ט).

התבאר, שלרבי יהושע בת ישראל לכהן אוכלת רק בתרומה דרבנן ולא בתרומה דאורייתא. **והקשה הערוך לנר**, אם כן מדוע לא מנתה המשנה לעיל 'נושא יתומה', בכלל אלו שפוסלים מן התרומה ואינם מאכילים בתרומה. **ויישב**, שמחשיבים שם רק כאלו שאינם מאכילים כלל בתרומה, וכאן מאכיל בתרומה דרבנן.

רבי יהושע אומר בעלה זכאי במציאתה. פירש רש"י, שחכמים הפקירו לו את מציאתה והפקר בית דין הפקר. **והקשה הערוך לנר**, מדוע לא פירש רש"י שתקנו שהבעל זכאי במציאתה כדי שלא תהיה לו איבה כלפיה, שהרי מטעם זה תקנו שמציאת אשה לבעלה. **ותירץ** שטעם זה אינו מספיק, כי מדאורייתא מציאתה לאביה, ואיך יכלו להפקיע ממנו ולתת לבעלה, ולכן הוצרך רש"י לומר שהפקר בית דין הפקר. **והקשה**, לפי מה שהגמרא בבבא מציעא הסיקה, שקטן אינו זוכה במציאתה מדאורייתא, אם כן מדוע צריך לטעם של הפקר בית דין הפקר, הרי מדאורייתא אף אחד לא זכה בזה.

ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה. מבואר בגמרא בנדה, שמדובר כשהגיעה לשנה הסמוכה לגדלותה שאז נדרה נדר וצריך להפר אותו, ונאמרו שם שני הסברים מדוע יכול להפר את נדרה: **א.** בגיל זה הנדר חל רק מדרבנן וכיון שהוא בעלה מדרבנן יכול להפר נדרה.

ב. אפילו לפי השיטה שאז הנדר חל מדאורייתא, ונישואיה אינם אלא מדרבנן, יכול להפר משום שכל הנודרת על דעת בעלה נודרת. **והסתפק רבי עקיבא איגר** לפי הטעם השני, מה הדין באופן שהפר לה ואחר כך מיאנה בו, האם נדרה חל למפרע כי התברר שלא היה בעלה כשהפר לה, או שנאמר שכיון שאז נדרה על דעתו והפר לה שוב אין כאן נדר כלל. **והרמב"ן בנדה כתב** בתחילה, שאם תמאן הנדר יחול למפרע, ובסוף כתב, שגם אם תמאן זה לא יבטל את ההפרה. **וביאר הערוך לנר**, שזה תלוי בשני הטעמים שנאמרו בראשונים בענין 'כל הנודרת על דעת בעלה נודרת', **שהרמב"ן פירש**, שכיון שהבעל נותן לה מזונות נודרת על דעתו, וזה שייך גם אם מיאנה אחר כך כי באותה שעה נתן לה מזונות, ולכן הסיק הרמב"ן שההפרה קיימת לאחר המיאון. **אבל הר"ן בנדרים פירש**, שזוהי גזירת הכתוב שמיפר לה אלא שרב פנחס נתן טעם בגזירת הכתוב לפי שנודרת על דעתו, ולפי זה מסתבר שאם בטלו הנישואין למפרע שוב אין כאן הפרה, כי הגזירת הכתוב היא דוקא בבעל.

אמר רבי נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע. כתבו הר"ף והרא"ש, שהלכה כרבי יהושע משלשה טעמים: **א.** הכלל הוא, שכשנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע. **ב.** בכתובות מוכח, שרב ושמואל סוברים כרבי יהושע. **ג.** בגמרא לקמן הובא, שהעיד רבי יוחנן בן גודגא, שקטנה בת ישראל שנשאת לכהן אוכלת בתרומה.

שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות **הרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א**

רפואה למי שנתקלקל כח שכלו

מי שנקלע לבית מדרש שמכבידים בו על המח יותר מדי, ומרגיש שנתקלקל כח שכלו, צריך רפואה לשכל, ובאופן כללי הרפואה היא ללמוד באופן המתאים לרמה שלו. וכפי שסיפר לי אברך בן עליה אחד, שכל הימים שלמד בישיבות לא הבין באמת מה שלמד, מרוב אריכות הסוגיות, וכשהגיע לישיבת מיר שלומדים קצת יותר מהר, וגם עומדים על כל סברא בזמן בינוני ולא באריכות מופלגת, אז סוף סוף התחיל להבין מה שלומד, וקיבל טעם בלימוד. עוד שמעתי משני אברכים מופלגים - כל אחד בפני עצמו - שלמדו בישיבות חשובות, כי יצאו מן הישיבה כשהם מבולבלים לגמרי מדרכי הלימוד הבלתי ישרים שנשתרבבו, והיו צריכים לשבת לבד באיזה בית מדרש [אחד ישב עם חברותא כשנה, ואחד ישב לבד כשנתיים], וללמוד מתחילה בנחת ובישוב הדעת, ובלי הרבה מפרשים, עד שהרגישו שחזרו אליהם השכל הטבעי והבריא

שעמו יכולים להבין באמת את הסוגיא, וגם חזרו אליהם חוש הביקורת לדחות סברות לא נכונות, ואז קיבלו טעם בלימוד, וכיום הם אברכים למדנים ומחדשים.

ומאברך נוסף שמעתי, שהוא מסוגל ליהנות רק מלימוד סוגיות חדשות שלא למד מעולם בישיבות, משום שהסוגיות שלמד בישיבה כבר 'נהרסו לו'.

וגם חשוב מאד לחנך את התלמידים - תוך כדי הלימוד וגם בשיחות על הנושא - כי סברות לא "אומרים", אלא קודם כל "מבינים".

וכפי שכתב הרה"ג יצחק הקר שליט"א, ראש ישיבת גרודנא (במכתב בראש ספר בעצתך תנחני ח"ב): ובאשר לצורת הלימוד הרצויה, אין ספק ויפה כתבת... שדרך ההבנה מתקיימת אך ורק כשהענין מתיישב על ליבו, ואם לא הרי זה בבחינת נטיעה שלא נקלטה. וראינו זאת אפילו אצל רבנו הגר"ש [רוזובסקין], שאפילו בדברים שאמר מסברתו עדיין היה מתייגע ליישב הדברים בלבו, והיה מתבטא, "אני עדיין לא שומע זאת". וספרו חבריו שמשפט זה היה שגור בפיו

גם בנעוריו. ורק כשקלטה אזנו הפנימית את הנקודה אז הזדהה הזדהות פנימית עם הדברים ובא אל המנוחה. ואולי זה המובן שתורה נקנית בשמיעת אוזן.

בלימת כח הלמידה והסקרנות הטבעית

הבעיה היא לא רק כשמעמיסים לימוד עיוני יותר מכח הקיבול של השכל. אלא אפילו אם מלמדים בדיוק לפי יכולת השכל זה גם לא טוב, כי זה בולם את רצון הצמיחה הטבעי הקיים במח האדם. ולכן עדיף ללמד תמיד קצת פחות מיכולת התלמידים, ולהשאיר להם את הסקרנות הטבעית והבריאה להמשיך ולפתח לבד, עם הכח הנפלא של "בקשת החכמה".

וכן משמע בכתר ראש להגר"ח מוולאז'ין זצ"ל (סי' סח), וז"ל: הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, והיינו שבני עניים מקבלים פעולה בהישיבה יותר מבני העשירים, מפני שאבותיהם לא הרבו עליהם בהוצאות שכר לימוד ונשאר אצלם הכל בכח ובהישיבה מוציאים מכח אל הפועל, ולא כן בני העשירים שכבר הוציאו עליהם למלמדים מופלגים, כל מה שיהיה בכוחם הוציאו אל הפועל, ומזה תקיש לשאר אופנים, עכ"ל.

הרי מבואר דטוב שלא יצא כל כח שכלו מהכח אל הפועל בגיל צעיר, ואז יישאר לו החשק הטבעי והסקרנות בלימוד, ובגיל מבוגר ילמד ביתר טעם.

שלילת דרכים אחרות בלימוד

כאשר מכניסים את הלומדות הגבוהה מגיל צעיר במינון גבוה, עלולה להתלוות לכך תפיסה מוטעית, שזהו אופן הלימוד היחיד, עד שיש מקומות בהם נחשב לחרפה להגיד על אחד שהוא נוטה לפשט או לבקיאיות, למשל. ודבר זה גורם לרפיון נורא, כשאין ללומדים אפשרות ללמוד לפי טבעם.

איברא ראוי לציין, שדווקא הגר"ז זצ"ל, הקרוב ביותר לנביעת המעיין הטהור של הגר"ח זצ"ל, טרח להזהיר מפני שיבוש זה, וכפי שכתב הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל: אומנם הוזהרתי מפי רבנו הרב [מבריסק] זצ"ל, שאין דרך זו [דרך הלימוד של בריסק] מתאימה לכל אדם ולכל כשרון, ויש מי שכשרונו מתאים יותר לבקיאיות, ויש לחריפות, ויש לסברות. וכל אחד צריך להכיר את עצמו ולהתאים את דרכו לפי כך. ומי שכשרונו לא נוצר לדרך בריסק, את דרך בריסק לא ירכוש, ואת כשרונותיו שלו יאבד (מובא בקובץ ישורון י"ח עמ' תקפ"ו).

עוד מעשים והארות בענין

פלוני נכנס לרבינו בעל הקהילות יעקב זצ"ל, עם בנו הלומד בישיבה קטנה ושטח בפניו את בעייתו שבנו לא תופס את המפרשים הנאמרים בשיעור והוא נשבר מזה ומבקש חיזוק על זה. הגיב רבינו: מה מבלבלים להם את הראש עם מפרשים, העיקר הוא לדעת גמ' רש"י ותוס'. את המפרשים צריך לשמוע בכדי לישר את השכל שאם לא שומעים אותם לומדים עקום אבל לא צריך לדעת את המפרשים. בשעת מעשה נדמה לך שאחרים יודעים את המפרשים ואתה לא, לאחר יום או יומים מתברר שגם הם לא יודעים. אם תלמד גמרא רש"י ותוס' אפשר עי"ז להיות גדול בתורה (ספר שלום ירושלים להגר"ר שלום אליעזר הרבסט שליט"א עמ' כח בשם ספר הליכות והלכות ממרן הקה"י).

סיפר הגאון רבי יוסף חיים קופשיץ שליט"א מראשי ישיבת פורת יוסף בירושלים, על רבו הגר"ר יהודה קרביץ זצ"ל: פעם אחת אמר לנו הר"מ קושיא של הקצות, ואמר: זה מה שאתם צריכים לדעת פה, שיש כאן את הקושיא הזו

של ה"קצות", את התירוץ שלו אתם לא צריכים לדעת כאן (קונטרס מזקנים אתבונן).

לדעתי זהו מעשה מאלף מאד, המלמדנו כי הר"מ צריך להחזיק בידו כלי מדידה, ולחשב מה התלמידים צריכים לדעת, ומה לא.

ישנה הגבלה נוספת הנובעת מהתמקדות יתר בעיון, כפי שכתב הגר"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל: הסדר הוא גמרא ואחר כך סברא, ובעלי הכישרונות ששומעים שיעורים ברמה גבוהה, הם אמנם מקבלים טעם בסברא, אבל מאבדים את הטעם וההנאה בלימוד הפשוט, ומתרגלים שלא להחשיב את הבנת פשטות הדברים, ואחת התוצאות היא שאינם יכולים ללמוד אלא עם חברותא, כי בלא חברותא קשה ללמוד בעיון, וכשאין חברותא הם משתעממים ואינם לומדים, וכן הלימוד העיוני מעייף יותר, קשה להמשיך בו לאורך זמן (קונטרס הדרכה בלימוד התורה).

כל הדברים האמורים הם לכל הגילאים, אבל בפרט יותר ויותר יש לעורר על ישיבות קטנות, כי החזון איש זצ"ל היה מורה ובא שבגיל ישיבה קטנה כשהמח עדיין לא בשל לעיון מעמיק, ומאידך בגלל הגיל הצעיר הדברים נקלטים ונזכרים היטב, לכן בגיל זה צריך להתמקד בעיקר בלימוד בקיאיות, ואת העיון להשאיר בעיקר לישיבה-גדולה (ראה בספר מעשה איש ח"ב עמ' עד, ח"ב עמ' פג, חלק ו' עמ' כג, וח"ז עמ' עד).

להקפיד הרבה שלא לקפח את התלמידים, ולהתאים להם את החומר, ורק קצת יכול להוסיף משיקולים אישיים שלו.
לתגובות, ולהצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן לפנות לכתובת ymp803@gmail.com

והנה אף שבודאי כנים כל הדברים שהבאנו, שעיקר השיקול בקביעת אופן הלימוד צריך להיות טובת התלמיד, עם כל זה מכיון שגם הרב הוא אדם בעל יכולות ורגשות משלו, לפעמים מותר לו לערב 'קצת' גם נטייתו האישית, שהרי אם ילמד בלי טעם ובלי התחברות - איזה צורה יהיה לזה? אלא כמובן שצריך

דיבורים טובים

הלכות לשון הרע ורכילות לילדים, נערך עם איורי הרב יונתן גרשטין שליט"א
מתוך החוברת 'דיבורים טובים' - להשיג במודיעין עילית בטלפון 054-850-9977
המדור נועד לעורר את לב המעיינים, לענין הלכה למעשה יש לשאול מורה מוסמך

ה. 'אוצר היסודות והחקירות' - חקירות ויטודות מרבתינו מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה' בעריכת יהושע לינטופ.

ו. 'מרגליות שאול' - חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל. באדיבות בני משפחתו שיבדלחט"א, והרה"ג רבי מרדכי שמחה ברנט שליט"א.

ז. 'מתיקות השבת' - דרשות, פנינים, משלים וסיפורים, בענייני שבת, מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'ומתוק האור', מאוצרו הגדול של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א.

ח. 'שתולים בבית ה' - עניני חינוך, מהרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א.

ט. 'ביאורי תפילה' - כוונות ופירושים על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב', מאת הרה"ג רבי אריה יהודה פרידנר שליט"א.

מדורי הפרשה:

י. 'אוצרותיהם אמלא' - פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא', מדרשותיו של מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א.

יא. 'פניני פרשת השבוע' - פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע', מאת מגיד השיעור הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א.

יב. 'עשרה מי יודע' - קושיה בעניני הפרשה עם עשרה תירוצים, מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה' [וכל הזכויות שמורות להם], בעריכת יהושע לינטופ. ועוד שותי"ם על הפרשה מהרבנים הגאונים: רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א, ורבי שלום חזקיה שליט"א.

יג. 'זוארטים וסיפורים' - לשולחן השבת והחג, מהרבנים הגאונים: רבי שלמה קולדצקי שליט"א, רבי ברוך רובין שליט"א, רבי חיים איזנבאך שליט"א.

יד. 'מחודדים בפוך' - חידות לפרשת השבוע, מהרבנים הגאונים: רבי ישעיהו גלינסקי שליט"א, ורבי מנחם אלינגר שליט"א.

טו. 'סיפור ושאלה בציודו' - לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד'. פתרון החידה מובא בגליון הבא.

טז. 'דיבורים טובים' - הלכות לשון הרע ורכילות, בעריכת ד. ל. ע"פ איורי הרב יונתן גרשטין שליט"א.

הקובץ כולו מעוטר באיורי המאייר התורני הנודע הרב יונתן גרשטין שליט"א, תשואות חן לו.

© כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

הקובץ לעילוי נשמת

- מרן רבינו אהרן יהודה ליב שטינמן ב"ר נח צבי זצ"ל
- מרן רבינו ירחמיאל גרשון אדלשטיין חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל
- מרן רבינו ירחמיאל גרשון אדלשטיין ב"ר צבי יהודה זצ"ל
- מו"ר הגאון רבי אברהם סטפנסקי ב"ר מיכאל זצ"ל
- הרה"ג ר' שאול חיים דב מרגליות ב"ר ישראל שלמה פייבל זצ"ל
- סבי הרה"ג ר' דב יצחק הכהן לינטופ ב"ר שמואל פרץ זצ"ל
- סבתי מרת יוכבד ע"ה ב"ר אריה זצ"ל
- סבי הרה"ג ר' אהרן דוד הכהן מלאכי ב"ר חיים יצחק זצ"ל
- סבתי מרת רבקה ע"ה ב"ר אברהם יששכר זצ"ל
- סבי הרה"ג ר' יעקב אריה הלוי הורן ב"ר שלום זצ"ל
- סבתי מרת מרים ע"ה ב"ר משה זצ"ל
- סבי הרה"ג ר' עמנואל פילץ ב"ר יצחק מרדכי זצ"ל
- סבתי מרת מלכה פילץ ע"ה ב"ר אברהם זצ"ל
- מרת אינא רבקה ולדנברג ע"ה ב"ר משה זצ"ל
- הרבנית רחל גנס ע"ה בת הר"ר יוסף זצ"ל
- הרה"ג ר' משה מונק ב"ר אליקים ישראל זצ"ל
- מרת אלישבע מונק ע"ה ב"ר נפתלי הלוי זצ"ל.

אדם שפוגש חבר שהרבה שנים לא ראה אותו, מתחיל להעלות זכרונות מהעבר המשותף וכן לספר מה קורה היום עם החברים מפעם, ולכן צריך להזהר מאד משיחות כאלה אשר פעמים רבות יש בהן לשון הרע.

אודות הקובץ וזכויות יוצרים

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבועיים, ומופץ בעיקר בדוא"ל, ובו ט"ז מדורים:

מדורים מגדולי ישראל, וענינים שונים:

- א. 'אורות אילת השחר' - עובדות והנהגות ותשובות, ממרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל, מסדרת הספרים 'כאיל תערוג'.
- ב. 'חיים של תורה' - שו"ת ממרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל. חלק ניכר מהדברים מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א. המדור באדיבות מכון גמ"א, בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א.
- ג. 'הדרכות וחיוזקים' - ממרן ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל, מסדרת הספרים 'דרכי החיוזק'.
- ד. 'מתיקות התורה' - חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, ממרן עמוד ההוראה רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, מסדרת הספרים 'חשוקי חמד'.